

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous / Julkishallinto ja juridiikka

Ella Kuljukka

JATKOKÄSITTELYLUPAPROSESSI HOVIOIKEUKSISSA

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous

KULJUKKA, ELLA	Jatkokäsittelylupaprosessi hovioikeuksissa
Opinnäytetyö	45 sivua + 3 liitesivua
Työn ohjaaja	Lehtori Päivi Ollila
Toimeksiantaja	Kouvolan hovioikeus
Joulukuu 2011	
Avainsanat	jatkokäsittelylupa, muutoksenhaku, valitus, hovioikeus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli valottaa hovioikeuksissa 1.1.2011 käyttöön otettuun jatkokäsittelylupaan liittyviä työprosesseja Suomen kuudessa hovioikeudessa ja vertailla niitä toimeksiantajaa hyödyttävällä tavalla. Samalla selvitettiin myös jatkokäsittelylupaprosessin vaikutuksia hovioikeuden henkilöstön työhön ja henkilöstön arvioita jatkokäsittelyluvasta.

Tutkimus oli kirjoituspöytä tutkimus, ja sen pääaineistonkeruumenetelminä käytettiin kyselyä ja teemahaastattelua. Kyselyvastauksia saatiin kaikista Suomen kuudesta hovioikeudesta. Vastauksia tuli neljästä eri henkilöstöryhmästä: kirjaamosta, valmistelusta vastaavilta jäseniltä, osastokansliasta sekä hovioikeuslain 9. pykälän 4. momentin kelpoisuusehdot täyttäviltä esittelijöiltä. Teemahaastatteluilla saatiin asiantuntijamateriaalia Kouvolan hovioikeuden hovioikeudenlaamannilta ja määräaikaiselta hovioikeudenneuvokselta. Tutkimusaineisto koostui pääosin Kouvolan hovioikeuden sisäisestä materiaalista sekä laajasta oikeusministeriön tuottamasta materiaalista. Tärkeänä osana tutkimusaineistoa oli myös muiden hovioikeuksien toimittama sisäinen materiaali.

Tutkimuksen tavoitteet toteutuivat, sillä kyselyillä ja saadulla materiaalilla pystyttiin selvittämään, millainen jatkokäsittelylupaprosessi on eri hovioikeuksissa ja käytäntöjä pystyttiin vertailemaan keskenään. Mielenkiintoisinta antia opinnäytetyössä olivat henkilöstön yleiset arviot jatkokäsittelylupamenettelystä sekä luvan vaikutuksista työhönsä, jotka kuitenkin olivat vielä melko sekalaisia.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Business Management

KULJUKKA, ELLA

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

December 2011

Keywords

The further treatment permit-process in courts of appeal

45 pages + 3 pages of appendices

Päivi Ollila, Senior Lecturer

Kouvola Court of Appeal

further treatment permit, appeal, court of appeal

The aim of this Bachelor's thesis was to illuminate the further treatment permit that was enforced 1.1.2011 and the work processes concerning it in the six Finnish courts of appeal. The target was also to compare these work processes between the courts of appeal and find out how the personnel of the court of appeals would evaluate the further treatment permit system.

The research was a desk based type of a survey and the main legwork methods were questionnaire and theme interviews. Answers to the questionnaire were gotten from all of the six courts of appeal and there from the four different personnel groups: registry, judges in charge of the preparation of the cases, department office and the displayers. The theme interviews gave expert material from Kouvola Court of Appeal. The research material consisted mainly of the inside material from Kouvola Court of Appeal and material from the Ministry of Justice. An important part of the material was also the inside material given by other courts of appeal.

The targets were attained because the questionnaires and the material gave me the image of how the further treatment process works in different courts of appeal and made it possible to compare the practices. The most interesting part of the survey was to see the opinions the personnel of the courts of appeal have about the further treatment permit, even though the results were still a bit assorted.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
1.1	Aiheen valinta	7
1.2	Tutkimuksen tavoitteet	8
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	9
2.1	Tutkimusmenetelmät	9
2.1.1	Kysely	9
2.1.2	Teemahaastattelu	10
2.2	Tutkimusaineistot	11
3	TUOMIOISTUINJÄRJESTELMÄ	11
3.1	Hovioikeuslaitos	12
3.2	Kouvolan hovioikeus	12
3.2.1	Organisaatio	13
3.2.2	Lainkäyttötoiminta	14
4	MUUTOKSENHAKU	15
4.1	Tyytymättömyyden ilmoitus	15
4.2	Valitus	16
5	JATKOKÄSITTELYLUPAMENETTELYN HISTORIA	16
5.1	Hovioikeusmenettelyn kehittäminen	16
5.2	Seulontamenettely	17
5.3	Kansainväliset mallit	18
5.4	Jatkokäsittelyluvan kehittäminen	19
6	JATKOKÄSITTELYLUPA	20
6.1	Säännösten soveltamisala	20
6.2	Missä tilanteissa jatkokäsittelylupaa tarvitaan?	20

6.2.1 Riita-asiat	20
6.2.2 Rikosasiat	21
6.2.3 Muut asiat	21
6.3 Luvan myöntämisen perusteet	22
6.4 Jatkokäsittelylupaprosessi oikeudenkäymiskaaren mukaan	22
7 JATKOKÄSITTELYLUPAPROSESSI HOVIOIKEUKSISSA	23
7.1 Kirjaamo	24
7.1.1 Jatkokäsittelylupa-asian saapuminen hovioikeuteen	24
7.1.2 Jatkokäsittelylupa-asian jakaminen	25
7.2 Valmistelusta vastaava jäsen	25
7.2.1 Jatkokäsittelyluvan epääminen	26
7.2.2 Jatkokäsittelyluvan myöntäminen	26
7.3 Esittelijä	27
7.4 Osastokanslia	27
8 JATKOKÄSITTELYLUPAPROSESSIN KESTO	28
9 JATKOKÄSITTELYLUPATILASTOT	29
10 JATKOKÄSITTELYLUPAJÄRJESTELMÄN ARVIOINTIA	32
10.1 Vaikutukset työhön	32
10.1.1 Kirjaamo	32
10.1.2 Valmistelusta vastaava jäsen	32
10.1.3 Esittelijä	33
10.1.4 Osastokanslia	34
10.2 Onko jatkokäsittelylupa ollut puolen vuoden kokemuksella onnistunut?	35
10.3 Mikä jatkokäsittelylupamenettelyssä on ollut onnistunutta?	37
10.4 Mikä jatkokäsittelylupamenettelyssä on ollut ongelmallista?	37
11 TULOSTEN TULKINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	39
12 POHDINTA	41
LÄHTEET	43
LIITTEET	

Liite 1. Saate

Liite 2. Kysely

Liite 3. Teemahaastattelu

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on valottaa hovioikeuksissa 1.1.2011 käyttöön otettuun jatkokäsittelylupaan liittyviä työprosesseja Suomen kuudessa hovioikeudessa. Idea lähteä työstämään opinnäytetyötä juuri jatkokäsittelyluvasta tuli syventävän työharjoittelun työelämäohjaajaltani, Kouvolan hovioikeuden kirjaajalta. Hän ehdotti aiheeksi vuoden alusta voimaan tullutta jatkokäsittelylupamenettelyä, ja juuri ajankoh-taisuutensa vuoksi aihe on kiinnostava. Lisäarvoa aiheelle antaa se, ettei siitä ole tähän mennessä tehty opinnäytetöitä.

1.1 Aiheen valinta

Tutkimuksen tekeminen alkaa aiheenvalinnalla (Tuomi & Sarajärvi 2009, 151). Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara ovat kirjassaan Tutki ja kirjoita (2010, 77) pohtineet hyvän aiheen määritelmää ja koonneet muistilistan, jonka avulla voi pohtia, täyttääkö aihe hyvän aiheen kriteerit. Jos itse mietin aiheen valintaa tämän listan pohjalta, niin voin sanoa aiheen olevan itselleni kiinnostava, eikä minua haittaa viettää seuraavia kuukau-sia sen parissa. Aihe sopii myös tieteenalalleni, sillä se käsittelee lakia ja tuomiois-tuinkäytäntöä ja on myös käytännönläheinen itselleni (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 77), sillä olen aloittaessani tätä työtä Kouvolan hovioikeudessa suorittamassa syventävää harjoitteluani.

Seuraavaksi pohdin aiheen yhteiskunnallista vaikuttavuutta eli käytännössä sitä, voi-daanko tutkimuksen tuloksia käyttää hyödyksi vai ovatko tutkimuksen tulokset itses-täänselvyyksiä. Uskon myös, että tutkimus on merkittävä toimeksiantajalle sekä muil-le hovioikeuksille, sillä vastaavaa tutkimusta ei ole aikaisemmin tehty ja tällä tavalla saadaan jatkokäsittelylupakäytänteitä koskeva tieto yksiin kansiin. Työ on myös erit-täin merkityksellinen itselleni, sillä onhan se viimeinen ”opinnäyte” edellisten kolmen ja puolen vuoden aikana opitusta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 78.) Kouvolan hovioikeuden henkilöstö on myös ollut erittäin kannustavaa ja antanut hyväksyntänsä aiheelle. Toivon myös, että ajan kuluessa tutkimus voitaisiin toistaa ja tarkentaa nyt saatuja tutkimustuloksia.

Aihe on myös itselleni opettavainen, ja työllä on sille sopiva ohjaaja. Resursseista lähinnä materiaalin saatavuus huolestuttaa. Jatkokäsittelylupajärjestelmä on ollut käy-tössä vasta muutamia kuukausia, joten löytyykö materiaalia? Hovioikeuden laaja jat-

kokäsittelylupaa koskeva materiaali sekä suhteet muihin hovioikeuksiin ovat käytettävissäni, joten uskon materiaalia löytyvän. Tämän lisäksi muut resurssit, kuten tutkimuksen kohdehenkilöt, kirjastopalvelut sekä laitteet ovat käytettävissäni ja mahdollistavat osaltaan aiheen valinnan.

Viimeisenä tulee miettiä omia kykyjä ja taitoja ja sitä, onko ne mahdollista tuoda esiin työtä tehdessä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 78–80). Uskon, että kykyjä löytyy ja niiden käyttäminen on vain itsestä kiinni.

Kun aihe on valittu, tulee miettiä aiheen rajausta ja sitä, mitä oikeastaan haluan tutkia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 81). Rajaan aiheen koskemaan nimenomaan käytännön työskentelyä jatkokäsittelyluvan parissa ja toivonkin mahdollisimman laajan vertailupohjan saavuttamiseksi saavani kaikki Suomen kuusi hovioikeutta mukaan tutkimukseen.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Jatkokäsittelylupaan liittyvien toimintatapojen tulee periaatteessa olla samoja eri hovioikeuksissa, mutta paikkakuntaakohtaisia eroja käytännöissä varmasti on ja tavoitteenani on tuoda niitä opinnäytetyössäni esiin sekä vertailla toimeksiantajaa hyödyttävällä tavalla. Samalla selvitän myös jatkokäsittelylupaprosessin vaikutuksia hovioikeuden henkilöstön työhön. Aihetta käsitellessä tulee kriittisesti tarkastella myös sitä, että jatkokäsittelylupa on ollut käytössä vasta vähän aikaa. Sen vaikutuksia ei siis voi tilastojen valossa luotettavasti arvioida, vaikka esimerkiksi käytänteitä voi verrata ja järjestelmän vaikutuksia voi spekuloida.

Opinnäytetyön tavoitteena on myös kehittää ammatillisia valmiuksiani työskennellä hovioikeuden palveluksessa sekä opettaa minulle niin jatkokäsittelyluvasta, kuin muutoksenhausta yleensä sekä hovioikeuden päivittäisistä työtehtävistä. Tavoitteenani on myös oppia tutkimuksen tekemistä ja perehtyä siihen, millainen on hyvä tutkimus.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimussuuntauksina opinnäytetyössä toimivat kirjoituspöytä tutkimus sekä kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tärkeimpinä tutkimusmenetelminä ja yksittäisinä aineistonkeruumenetelminä toimivat kyselylomaketutkimus sekä teemahaastattelu.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkija Heini Kainulainen toteaa seminaaripuheessaan Teemahaastattelut kriminologisessa tutkimuksessa (2004), että "laadullinen tutkimusote on erityisen hyödyllinen sellaisten ilmiöiden tutkimisessa, joista ei ole saatavissa aikaisempaa tutkimustietoa." Jatkokäsittelylupamenettely on vasta otettu käyttöön, joten tutkimusta ei ole juurikaan tehty. Ennen jatkokäsittelylupamenettelyn käyttöönottoa on tehty selvitystä jatkokäsittelyluvan mahdollisista vaikutuksista ja muutoksenhakua on tutkittu aiemmin muun muassa Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen toimesta.

Teemahaastattelu on tyypillistä laadullista tutkimusta ja Suomessa suosituin tapa kerätä laadullista aineistoa (Aaltola & Valli 2010, 26). Kyselylomaketutkimusta ei varsinaisesti pidetä laadullisena tutkimuksena, mutta laadulliselle tutkimukselle on kuitenkin tyypillistä, että kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti eikä satunnaisotannalla, kuten tässä tapauksessa kyselyn kanssa toimitaan. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 164.)

2.1.1 Kysely

Pääaineistonkeruumenetelmänä tutkimuksessa toimii kysely ja sen avulla pyritään saamaan tietoa tutkittavasta aiheesta. Kysely on yksi tavanomaisimmista tavoista kerätä tietoa tutkittavasta asiasta ja kyselyn muoto voi vaihdella tarkoituksen sekä kohteen mukaan (Aaltola & Valli 2010, 103). Koska kyselyyn halutaan vastaajia kuudelta eri paikkakunnalta ympäri Suomea eli kaikista Suomen hovioikeuksista, on taloudellisuuden ja ajankäytön puitteissa tarkoituksenmukaista järjestää sähköpostikysely (liitteet 1 & 2). Otannan suhteen ei käytetä mitään ennalta määriteltyä otantamenetelmää, vaan kyselyyn osallistujat valitaan tietyistä henkilöstöryhmistä vapaaehtoisuuden perusteella. Jotta kaikista henkilöstöryhmistä saataisiin edustaja kyselyyn, lähtökohtana on, että jokaisesta hovioikeudesta kyselyyn vastaa ainakin yksi edustaja kirjaamosta, yksi

osastokanslian edustaja, yksi valmisteleva jäsen sekä hovioikeuslain 9. pykälän 4. momentin kelpoisuusehdot täyttävä esittelijä eli käytännössä katsoen asessori tai viskaali.

Laadullisessa tutkimuksessa osallistujien valinnan tulee olla harkittua ja osallistujien tulee tietää mahdollisimman paljon tutkittavasta asiasta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86). Kyselyyn osallistuvia tavoitellaan ottamalla yhteyttä sähköpostitse kunkin hovioikeuden kirjaamoon ja tiedustelemalla henkilöitä, joilla olisi halukkuutta osallistua kyselyyn tai pyytämällä ”ilmiantamaan” sopivia henkilöitä. Tällä tavalla henkilöt, jotka kokevat tuntevansa asian ja jotka haluavat jakaa mielipiteitään tutkittavasta asiasta, pääsevät osallistumaan kyselyyn.

Kysely koostuu pääosin avoimista kysymyksistä sekä muutamasta monivalintakysymyksestä. Avoimia kysymyksiä on mahdollista tarkastella laadullisesti, teemoittain. Niistä voi myös saada perusteellisia vastauksia verrattuna esimerkiksi valmiisiin vastausvaihtoehtoihin. Ongelmallista voi olla vastausten epätarkkuus sekä se, että avoimiin kysymyksiin jätetään helposti vastaamatta tai vastataan aiheen vierestä. Myös tulkinta voi olla työlästä. (Aaltola & Valli 2010, 126.) Vastaaaja ei välttämättä ymmärrä kysymystä haluamalla tavalla, ja täten voi olla vaikea ymmärtää, mitä vastaaaja tarkoittaa (Aaltola & Valli 2007, 199).

2.1.2 Teemahaastattelu

Koska opinnäytetyöni keskiössä on jatkokäsittelylupa, sopii haastattelumetodiksi parhaiten teemahaastattelu. Teemahaastattelun avulla selvitetään, mitä joku ajattelee jostakin asiasta, ja pyritään selvittämään haastateltavaa kiinnostavia asioita, jotka liittyvät käsiteltävään aihepiiriin (Aaltola & Valli 2010, 26). Teemahaastattelua varten ei laadita kysymysluetteloa vaan mahdollisimman pelkistetty tema-alueluettelo (liite 3), jota tarkennetaan haastattelutilanteessa kysymyksillä (Hirsjärvi & Hurme 2006, 66). Haastattelun etu on sen joustavuus: kysymys on mahdollista toistaa ja haastateltavan kanssa voidaan käydä keskustelua (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73).

Teemahaastattelu vaatii huolellista suunnittelua. Tutkijan tulee tietää, mitä hän on tutkimassa ja mikä on tutkimusta ohjaava tutkimuskysymys. Ennen haastatteluja tulee perehtyä alan kirjallisuuteen, mutta myös teemahaastatteluista kirjoitettuihin oppaisiin. (Kainulainen 2004.) Haastateltavien valinnassa Kainulaisella (2004) on ollut ta-

voitteena löytää sellaisia henkilöitä, joilla on mahdollisimman paljon kokemusta tutkimuskohteesta. Samaan pyrin itse ja valitsen haastateltavikseni henkilöt, jotka ovat kartoitukseni mukaan olleet eniten tekemisissä jatkokäsittelyluvan kanssa tavanomaisen työtehtäviensä lisäksi. Haastateltaviksi valikoituivat hovioikeudenlaamanni Tapani Vasama, joka on muun muassa toiminut Kouvolan hovioikeuden jatkokäsittelylupatyöryhmän puheenjohtajana sekä määräaikainen hovioikeudenneuvos Aki Rasilainen, joka on toiminut oikeusministeriössä lainsäädäntöneuvoksena sekä jatkokäsittelylupaa ehdottaneen selvitysmiehen sihteerinä. Haastatteluilla saatavaa materiaalia käytetään tuomaan tutkimukseen asiantuntijanäkökulmaa.

2.2 Tutkimusaineistot

Jatkokäsittelyluvasta tuntuu löytyvän niukasti kirjallisuuslähteitä, mutta Internet-lähteitä ja käytännön tietoa enemmän. Tärkeä osa tutkimusaineistoani ovat Kouvolan hovioikeuden sisäinen materiaali aiheesta sekä laaja oikeusministeriön tuottama materiaali, joka on saatavilla Internetistä. Nämä yhdessä luovat opinnäytetyölle hyvän teoriapohjan. Erittäin tärkeänä osana ovat myös tutkimuksen kautta keräämäni kyselymateriaali, haastattelumateriaali sekä muiden hovioikeuksien toimittama sisäinen materiaali. Koska valmista materiaalia ei voi ainoastaan lainata kirjastosta, vaan materiaalin hankkimiseen pitää käyttää vaivaa, tekee se opinnäytetyön tekemisestä omalta osaltaan mielenkiintoisempaa. Kaikessa materiaalissani pyrin löytämään viimeisintä tietoa ja käyttämään mahdollisimman tuoreita ja laadukkaita lähteitä. Opinnäytetyössä lähdetään liikkeelle teoreettisesta viitekehystä, joka koostuu tuomioistuinjärjestelmästä, hovioikeuslaitoksesta sekä muutoksenhausta käräjäoikeudesta hovioikeuteen.

3 TUOMIOISTUINJÄRJESTELMÄ

Tuomioistuinten toimivalta Suomessa on käyttää tuomiovaltaa ja siten päättää, mikä yksittäisissä asioissa on oikein ja väärin. Tuomioistuimet ovat Suomen perustuslain nojalla riippumattomia lainkäyttöelimiä ja niitä sitoo ja sääntelee ainoastaan voimassa oleva oikeus. Ulkopuolisilla tahoilla ei ole tuomioistuinten ratkaisuihin ulottuvaa valtaa. (Tuomioistuimet 2011.)

Tuomioistuimia Suomessa ovat alioikeudet eli käräjäoikeudet, joissa ratkotaan rikos-, riita- ja hakemusasioita. Näistä annetuista ratkaisuista voidaan valittaa hovioikeuteen ja hovioikeuden ratkaisuista korkeimpaan oikeuteen, jos valituslupa myönnetään. Hal-

linto-oikeudet taas käsittelevät valituksia viranomaisten päätöksistä ja hallinto-oikeuksien päätöksiin voi hakea muutosta korkeimmasta hallinto-oikeudesta. Lisäksi on erityistuomioistuimia, jotka nimensä mukaisesti ovat erikoistuneet tiettyyn alaan. Nämä ovat markkinaoikeus, työtuomioistuin, vakuutusosasto sekä valtakunnanoikeus. (Tuomioistuimet 2011.)

3.1 Hovioikeuslaitos

Hovioikeuksien toimintaa sääntelee hovioikeuslaki (jäljempänä HOL). Hovioikeuslain mukaan yleisiä ylioikeuksia Suomessa ovat Helsingin, Itä-Suomen, Kouvolan, Rovaniemen, Turun ja Vaasan hovioikeudet. Näiden ylioikeuksien kiteytettynä tehtävänä on käsitellä valitukset ja kantelut kärjäoikeuksien ratkaisusta, mutta tietyissä asioissa kuten tuomioistuinlaitoksen alaisten virkamiesten virkarikossyytteissä, ne voivat toimia ensimmäisenä oikeusasteena. (HOL 1 §, HOL 2 § 1 & 2 mom.)

Hovioikeudet toimivat hovioikeuspiireittäin eli tietyt kärjäoikeudet kuuluvat tietyn hovioikeuden tuomiopiiriin. Tällä hetkellä sekä hovioikeuksien määrään että tuomiopiireihin kaavailaan muutoksia. Oikeusministeriön lausunnon (2011) mukaan tuomioistuinten tulee olla asia- sekä henkilömäärältään samankokoisia ja niiden tuomiopiirien sekä sijoituspaikkojen tulee olla tarkoituksenmukaisia. Täten oikeusministeriön asettama toimikunta on ehdottanut, että hovioikeuksien määrää vähennetään yhdellä niin, että Kouvolan ja Itä-Suomen hovioikeudet yhdistetään uudeksi Itä-Suomen hovioikeudeksi, jonka sijoituspaikka on Kouvola. Tuomiopiirimuutos vaikuttaisi Kouvolaan siten, että Hyvinkään kärjäoikeus siirrettäisiin Turun hovioikeuspiiriin. (Toimikunta uudistaisi hovi- ja hallinto-oikeusverkostoa tasa-arvoisten oikeuspalvelujen turvaamiseksi 2011.)

3.2 Kouvolan hovioikeus

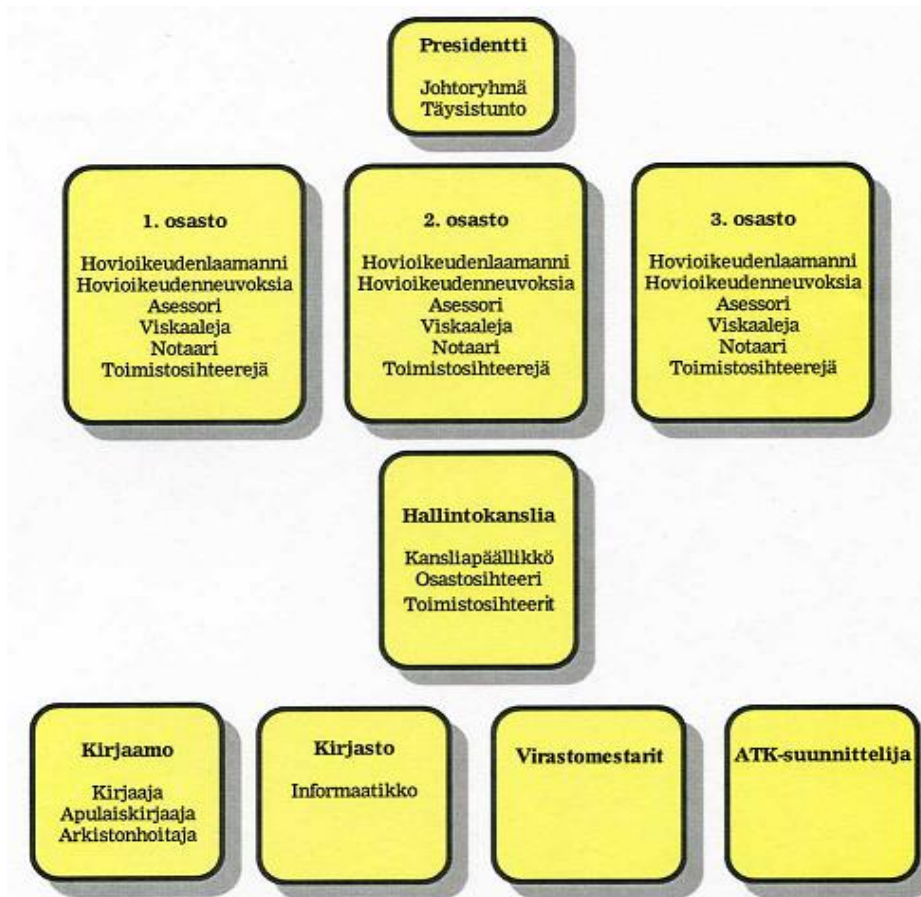
Kouvolan hovioikeus on aloittanut toimintansa toukokuun 1. päivänä vuonna 1978 ja ollut toiminnassa 33 vuotta. Vertailun vuoksi voidaan mainita, että esimerkiksi Turun hovioikeus on aloittanut toimintansa jo 388 vuotta sitten. Kouvolan hovioikeus on siis verrattain nuori hovioikeus. (Aalto & Kivinen 2003, 7.) Kouvolan hovioikeuspiiriin kuuluvat Etelä-Karjalan, Hyvinkään, Kymenlaakson sekä Päijät-Hämeen kärjäoikeudet (Kouvolan hovioikeuspiiri 2011).

3.2.1 Organisaatio

Hovioikeuden ylimpänä virkamiehenä toimii hovioikeuden presidentti. Kouvolan hovioikeuden ensimmäinen presidentti oli Heimo Lampi (1978–1985). Hänen jälkeensä hovioikeuden presidentteinä ovat toimineet Veikko M. Hämäläinen (1985–1996), Jussi Kivinen (1996–2004) sekä viimeisimpänä nykyinen hovioikeuden presidentti Pertti Nieminen (2005-). (Tervetuloa Kouvolan hovioikeuteen - Opas työntekijöille 2010, 3.) Hovioikeuden presidentin ohella hovioikeuden jäseniä ovat hovioikeudenlaamannit sekä hovioikeudenneuvokset.

Kouvolan hovioikeudessa on kolme lainkäyttöosastoa. Jokaisella osastolla on oma johtajansa eli hovioikeudenlaamanni, minkä lisäksi jokaiseen osastoon kuuluu hovioikeudenneuvoksia sekä esittelijöinä asessori ja viskaaleja. Asessorina toimii osaston vanhin esittelijä. Näiden edellä esiteltyjen virkojen kelpoisuusvaatimuksena on oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja kokemus tuomarin tehtävistä. Lisäksi Kouvolan hovioikeuden henkilöstöön kuuluu kansliapäällikkö sekä kansliahenkilökuntaa, kuten notaari, osastosihteeri, toimistosihteerit, kirjaaja, apulaiskirjaaja, arkistonhoitaja, atk-suunnittelija, informaattikko sekä virastomestarit. (Tervetuloa Kouvolan hovioikeuteen - Opas työntekijöille 2010, 3.)

Hovioikeuden organisaatio on esitelty kuvassa 1. Henkilöstömäärä Kouvolan hovioikeudessa toukokuussa 2011 on 52. Hovioikeuden henkilöstöä ja sen tehtäviä koskevat säännökset löytyvät hovioikeusasetuksesta (18.3.1994/211).

Kuva 1. Kouvolan hovioikeuden organisaatiokaavio (Tervetuloa Kouvolan hovioikeuteen - Opas työntekijöille 2010, 4)

3.2.2 Lainkäyttötoiminta

Kaikista Suomessa hovioikeuksiin saapuvista lainkäyttöasioista Kouvolan hovioikeudessa ratkaistaan noin 10 prosenttia. Saapuvien asioiden määrä hovioikeuksissa on viime vuosina ollut aleneva. Vuonna 2009 kaikkiin hovioikeuksiin saapui yhteensä 11 433 asiaa ja vuonna 2010 hieman vähemmän eli 11 155 asiaa. Kouvolan hovioikeuteen saapui 2009 vuonna 1 099 asiaa ja 2010 vuonna 1 170 asiaa, joista 68 prosenttia oli rikosasioita ja 32 prosenttia riita-asioita (hakemus- ja ulosottoasiat mukaan lukien). Näistä Kouvolan hovioikeuteen vuonna 2010 saapuneista asioista noin 65 prosenttia ratkaistiin kirjallisessa menettelyssä esittelystä ja 35 prosenttia suullisessa käsittelyssä. Hovioikeuden antamista ratkaisuista noin 68 prosentissa käräjäoikeuden tuomiota ei muutettu. (Kouvolan hovioikeuden toimintakertomus 2011, 3.)

Esittelyistunnossa on pääsääntöisesti läsnä kolme jäsentä ja esittelijä. Toisinaan asian valmistelusta vastaava jäsen toimii myös asian esittelijänä. Asianosaiset ja yleisö eivät

saa olla läsnä esittelyssä. Suullisessa käsittelyssä on läsnä myös kolme jäsentä sekä esittelijä ja tämän lisäksi myös asianosaiset, heidän avustajansa, todistajia ja mahdollisesti muita kuultavia. (Tervetuloa Kouvolan hovioikeuteen - Opas työntekijöille 2010, 3.) Yleisön osalta pääsääntö on, että yleisöllä on oikeus olla läsnä suullisessa pääkäsitelyssä (Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 4 luku 14 § 2 mom.).

Suulliset käsittelyt järjestetään useimmiten Kouvolan hovioikeuden omissa istuntosaleissa, mutta myös niin kutsuttuja matkakäräjiä on mahdollista järjestää, jolloin pääkäsitelyjä käydään istumassa oman tuomiopiirin kärjäoikeuksien saleissa. Hovioikeuden sisäiset hallintoasiat, kuten esittelijöiden nimittämiset, ratkaistiin aiemmin hovioikeudessa täysistunnossa, johon osallistui presidentti, hovioikeudenlaamannit sekä hovioikeudenneuvokset. Esittelijänä täysistunnossa toimi kansliapäällikkö. (Tervetuloa Kouvolan hovioikeuteen - Opas työntekijöille 2010, 3.) Heinäkuun ensimmäisenä päivänä 2011 voimaan tulleella lakimuutoksella täysistunnon nimitystoimivalta siirtyi hovioikeuden presidentille.

4 MUUTOKSENHAKU

Kärjäoikeuden ratkaisun yhteydessä asianosaisille annetaan yleiset muutoksenhakuohjeet, joissa ratkaisuun tyytymättömälle kerrotaan, miten kärjäoikeuden ratkaisusta valitetaan hovioikeuteen. Muutoksenhakumenettely on kaksiosainen ja koostuu *tyytymättömyyden ilmoittamisesta* sekä *valittamisesta*. (Valitusosoitus 2011.) Muutoksenhakuohjeet pohjautuvat oikeudenkäymiskaaren (jäljempänä OK) 25 lukuun.

4.1 Tyytymättömyyden ilmoitus

Tyytymättömyyden ilmoitus kärjäoikeuden ratkaisusta on tehtävä seitsemän (7) päivän kuluessa ratkaisun antamisesta tai julistamisesta. Tyytymättömyyden ilmoitus on annettava joko suullisesti tai kirjallisesti asian ratkaisseelle kärjäoikeudelle sen aukioloaikoina. Tyytymättömyyden ilmoituksen voi toimittaa henkilökohtaisesti tai esimerkiksi käyttämällä asiamiestä. Sen voi henkilökohtaisen tuomisen lisäksi toimittaa myös postitse, lähettää telekopiona tai sähköpostin välityksellä. Jos ilmoitus myöhästyy, menettää tyytymättömyyden ilmoittaja puhevaltansa asiassa. (Valitusosoitus 2011.)

4.2 Valitus

Valituksen toimittamiselle asetettu määräaika on kolmekymmentä (30) päivää ratkaisun anto- tai julistamispäivästä (OK 25 luku 12 §). Myös valituskirjelmä tulee toimittaa asian ratkaisulle käräjäoikeudelle. (Valitusosoitus 2011.) Kuitenkin varsinkin valituksia toimitetaan usein virheellisesti myös suoraan hovioikeudelle. Tällöin ne viranpuolesta siirretään oikealle viranomaiselle eli käräjäoikeudelle. Hallintolaissa (jäljempänä HL) olevien säännösten mukaan näin tulee toimia, kun asiakirja on erehdyksestä toimitettu väärään paikkaan. Siirrosta tulee myös ilmoittaa asiakirjan lähettäjälle.

Määräaika noudattavissa asiakirjoissa, kuten valituksessa, sen tulee olla oikealla, toimivaltaisella viranomaisella määräaikaan mennessä. (HL 4 luku 21 § 1 & 3 mom.) Tämän takia hovioikeus usein lähettää valituksen telekopiona tai sähköpostilla viipymättä ja sen lisäksi postittaa ne toimivaltaiselle käräjäoikeudelle. Valittajan vastapuoli voi tyytymättömyyttä ilmoittamatta tehdä valituksen johdosta vastavalituksen, jonka määräaika on neljätoista (14) päivää valittajan määräajan päättymisestä (Valitusosoitus 2011).

Vuoden 2011 alusta käräjäoikeuksien yleisiin muutoksenhakuohjeisiin on lisätty myös jatkokäsittelylupaa koskevat kappaleet. Ohjeessa todetaan, että valituksen käsittelyyn vaikuttaa myös se, tarvitaanko asiassa hovioikeuden myöntämä jatkokäsittelylupa. (Valitusosoitus 2011.) Jatkokäsittelylupakriteereistä kerrotaan enemmän jäljempänä luvussa 6.

5 JATKOKÄSITTELYLUPAMENETTELYN HISTORIA

5.1 Hovioikeusmenettelyn kehittäminen

Hovioikeusmenettelyn kehittäminen ja sitä kautta nykyiseen jatkokäsittelylupaan päätyminen, lähti liikkeelle jo vuonna 1998, kun menettelyä uudistettiin niin, että aiemmin vallitsevana ollut kirjallinen menettely muuttui useassa tapauksessa suulliseksi. Uusittu menettely täytti osaltaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen asettamat vaatimukset, mutta suullisten käsittelyjen lisääntyminen tarkoitti samalla myös käsittelyaikojen pidentymistä ja juttujen ruuhkautumista. Syntyneitä ruuhkia lähdettiin purkamaan vuonna 2003 voimaan tulleella seulontamenettelyllä. (Kitunen 2008, 16.)

5.2 Seulontamenettely

Seulontamenettely luotiin aikanaan vastaamaan samaa tarkoitusta kuin nykyinen jatkokäsittelylupa eli keventämään hovioikeuksien työtaakkaa sekä luomaan menettelystä oikeudenmukainen, nopea ja taloudellinen (HE 105/2009, 23). Seulontamenettelyssä hovioikeus pystyi lopettamaan valituksen tutkimisen, jos yksimielisesti todettiin, ettei asiassa tullut järjestää pääkäsittelyä, käräjäoikeuden ratkaisu tai menettely ei ollut virheellinen eikä sen tutkimiseen muustakaan syystä, asian laatu ja asianosaisen oikeusturva huomioon ottaen, ollut tarpeen (Jokela 2010, 127). Seulontamenettelyn piiriin kuuluvat asiat olivat kuitenkin jo luonteeltaan sellaisia yksinkertaisia asioita, joiden käsittely ei vienyt hovioikeudessa merkittävästi aikaa tai resursseja. Seulonnalla pystyttiin vähentämään hovioikeuksien jutturuuhkia, mutta tilanne muuttui korkeimman oikeuden ennakkoratkaisujen jälkeen. Ennakkoratkaisut linjasivat, etteivät seulonnan piiriin kuulu sellaiset asiat, joissa oli tarvetta arvioida suullisen todistelun uskottavuutta (Selvitysmies ehdottaa muutoksenhakulupaa hovioikeuteen 2007), mikä taas osaltaan hidasti ratkaisemattomien asioiden määrän vähenemistä ja kasvatti pääkäsittelyjen määrän takaisin tasolle, jolla se oli ennen seulontamenettelyn käyttöönottoa (Muutoksenhaku käräjäoikeudesta hovioikeuteen - Tarkoituksen ja menettelyn uudelleenarviointi 2007, 33).

Jatkokäsittelyluvan vaihtoehtona oli tuolloin seulontamenettelyn laajentaminen koskemaan myös suullisessa käsittelyssä ratkaistavia asioita. Kouvolan hovioikeuden määräaikainen hovioikeudenneuvos Aki Rasilainen toimi selvitysmiehen sihteerinä, kun seulontamenettelyä lähdettiin kehittämään. Rasilainen (2011) kertoo, että selvitysmies valmisteli ehdotuksen seulontamenettelyn laajentamisesta, mutta se ei saanut kannatusta eduskunnassa. Eduskunnan perustuslakivaliokunta viestitti tuolloin, että valituslupajärjestelmä voisi olla parempi vaihtoehto ja jatkokäsittelyluvan kehittäminen aloitettiin (Rasilainen 2011). Kouvolan hovioikeuden hovioikeudenlaamanni Tapani Vasama (2011) näkee jatkokäsittelylupamenettelyn osana vuonna 1998 alkanutta isoa jatkumoa. Valituslupajärjestelmää esiteltiin nimittäin ensimmäisen kerran jo tuolloin, jolloin se ei kuitenkaan saanut eduskunnan hyväksyntää. Jatkokäsittelylupa on siis omalla tavallaan seulonnan jatkokehittelyä. (Vasama 2011.)

Näiden edellä mainittujen seikkojen takia oikeusministeriön asettama selvitysmies, Helsingin hovioikeuden entinen presidentti Olli Huopaniemi ehdotti vuonna 2007, että

seulontamenettelystä luovuttaisiin ja käyttöön otettaisiin muutoksenhakulupa (Selvitysmies ehdottaa muutoksenhakulupaa hovioikeuteen 2007), jollainen on yleisesti käytössä useissa Euroopan maissa, kuten Ruotsissa (Rasilainen 2011).

5.3 Kansainväliset mallit

Edellä mainitussa oikeusministeriön selvitysmiesmietinnössä muun muassa vertailtiin seulontamenettelyä ja muutoksenhakujärjestelmää sekä haettiin vertailevaa näkökulmaa eurooppalaisista sääntelyistä. (Muutoksenhaku käräjäoikeudesta hovioikeuteen - Tarkoituksen ja menettelyn uudelleenarviointi 2007, 2.) Kuten sanottu, Ruotsissa on käytössä selvitysmiehen ehdotuksen kaltainen valituslupa *prövningstillstånd* (Ekelöf & Edelstam 2008, 32). Ruotsissa tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että valittaminen edellyttää useissa tapauksissa hovioikeuden myöntämää valituslupaa (Muutoksenhaku käräjäoikeudesta hovioikeuteen - Tarkoituksen ja menettelyn uudelleenarviointi 2007, 24). Rasilaisen (2011) mukaan Ruotsissa kaikki riita-asiat ovat valitusluvan takana ja rikosasioista sakkoasiat. Yhtenäistä Suomessa 2011 voimaan tulleeseen jatkokäsittelylupamenettelyyn ovat muun muassa valituslupaperusteet: valituslupa tulee myöntää, jos on syytä epäillä käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta tai oikeellisuutta ei pystytä lupaa myöntämättä arvioimaan. (Muutoksenhaku käräjäoikeudesta hovioikeuteen - Tarkoituksen ja menettelyn uudelleenarviointi 2007, 24.) Ruotsissa valituslupia evähtään sekä riita- että rikosasioissa huomattavasti yli puolessa jutuista. Ruotsin korkeimman oikeuden mielestä hovioikeuksien lupakäytäntö onkin liian tiukka. (Vasama 2011.)

Seulontamenettelyn idea tuli alun perin Norjasta, jossa on käytössä sekä seulontamenettely että valituslupa. ”Oikeudellisissa siirännäisissä” on ongelmallista se, etteivät samat asiat välttämättä toimi eri oikeuskulttuureissa. Myös erilainen asianajokulttuuri vaikuttaa erilaisten järjestelmien toimivuuteen. (Rasilainen 2011.) Joka tapauksessa Rasilainen (2011) näkee, että jatkokäsittelyluvalla on seulontamenettelyä paremmat edellytykset onnistua. Norja on saanut YK:n ihmisoikeuskomitealta huomautuksia seulontapäätösten keunoista perusteluista ja kun perusteluja on muutettu, ei menettelystä saadakaan enää tarvittavaa hyötyä. On siis hyvä, että seulontamenettelystä luovuttiin ja siirryttiin menettelyyn, joka on käytössä useammassa maassa ja täten ihmis-oikeustuomioistuimen helpommin arvioitavissa. (Rasilainen 2011.)

5.4 Jatkokäsittelyluvan kehittäminen

Selvitysmiesmietinnön jälkeen oikeusministeriössä valmisteltiin komiteamietintö, jossa ehdotettiin, että hovioikeuksissa otettaisiin käyttöön seulontajärjestelmän korvaava jatkokäsittelylupajärjestelmä. Termi ”jatkokäsittelylupa” muotoutui tässä vaiheessa. Rasilaisen (2011) mukaan nimellä haluttiin luoda ero korkeimman oikeuden valituslupajärjestelmään, sillä järjestelmät ovat luonteeltaan hyvin erilaisia. Tässä vaiheessa ehdotuksen sisältönä oli, että riita-asiassa tarvittaisiin jatkokäsittelylupa, jos *häviöarvo* eli se, miltä osin käräjäoikeuden ratkaisu on asianosaiselle vastainen, ei olisi enempää kuin 10 000 euroa. Rikosasiassa vastaaja tarvitsisi luvan, jos häntä ei ole tuomittu kolmea kuukautta ankarampaan rangaistukseen. Virallinen syyttäjä ja asianomistaja tarvitsisivat luvan, jos valitus koskee rikosta, josta ei syytteessä olevien seikkojen puitteissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta. (Jatkokäsittelylupa hovioikeudessa 2008.) Oikeusministeriö pyysi tästä komiteamietinnöstä lausunnot 44 viranomaiselta, järjestöltä ja asiantuntijalta, kuten hovioikeuksilta, korkeimmalta oikeudelta, käräjäoikeuksilta, syyttäjänvirastoilta sekä Suomen Asianajajaliitolta. Lausuntoja saapui oikeusministeriölle yhteensä 36. Seulontamenettelyn korvaus jatkokäsittelylupamenettelyllä sai lausunnoissa lähes yksimielistä kannatusta. (Jatkokäsittelylupa hovioikeudessa. Lausuntotiivistelmä 2009.)

Koska menettely koskee ensisijaisesti hovioikeuksia, tarkastellaan hieman tarkemmin juuri hovioikeuksien yleisiä arvioita jatkokäsittelylupajärjestelmästä lausuntovaiheessa. Itä-Suomen, Rovaniemen ja Vaasan hovioikeudet ovat lausuntovaiheessa suhtautuneet ehdotukseen pääosin myönteisesti. Helsingin hovioikeus suhtautui myös myönteisesti, mutta katsoi, että ehdotuksen mukaisten uudistusten vaikutukset saattavat jäädä vähäisiksi. Kouvolan hovioikeuden mukaan jatkokäsittelylupajärjestelmän ottaminen seulontamenettelyn tilalle ei olisi ollut hovioikeuksien kannalta välttämätöntä, sillä seulontamenettely sai suuremmalti osin ruuhkat purettua. Ainoa hovioikeus, joka suhtautui lausuntovaiheessa ilmeisen kielteisesti jatkokäsittelylupaan, oli Turun hovioikeus. Se perusteli kantaansa sillä, että uusi järjestelmä toteutuessaan kohdentaisi hovioikeuksien voimavaroja entistäkin epätarkoituksenmukaisemmin ja pidentäisi käsittelyaikoja. Vaasan hovioikeus ehdotti lausunnossaan soveltamisalan laajentamista rikosasioissa vastaajan kohdalla. Lupa tarvittaisiin, jos ei ole tuomittu ankarampaan rangaistukseen kuin neljä kuukautta vankeutta. (Jatkokäsittelylupa hovioikeudessa. Lausuntotiivistelmä 2009, 11–13.)

Komiteanmietinnön ja lausuntojen pohjalta muokattiin hallituksen esitys (HE 105/2009), johon voimaan tullut laki vähäisin muutoksin perustuu. Komiteanmietinnöstä eroten hallituksen esityksessä päädyttiin ehdottamaan muun muassa Vaasan hovioikeuden ehdottamaa neljän kuukauden rajaa tapauksissa, joissa vastaaja tarvitsee jatkokäsittelyluvan. Riita-asioissa ja rikosasioissa virallisen syyttäjän sekä asianomistajien kohdalla soveltamisala pysyi samana. Oikeudenkäymiskaaren muutoksenhakua käräjäoikeudesta hovioikeuteen ja valitusasian käsittelyä hovioikeudessa koskevia säännöksiä muutettiin hallituksen esityksen perusteella (HE 105/2009, 1) sen jälkeen, kun eduskunnan perustuslakivaliokunta antoi esityksestä lausunnon (PeVL 4/2010 vp) ja lakivaliokunta hyväksyi lakimuutoksen (LaVM 4/2010 vp).

6 JATKOKÄSITTELYLUPA

6.1 Säännösten soveltamisala

Lopullista jatkokäsittelylupajärjestelmää koskevat säännökset löytyvät oikeudenkäymiskaaren 25 a luvusta. Jatkokäsittelylupaa sovelletaan riita- ja rikosasioissa, jotka ovat hovioikeuksien selkeästi suurimmat asiaryhmät. (HE 105/2009, 27.)

Rovaniemen hovioikeuden jatkokäsittelytyöryhmän muistiossa (2010, 3) kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että jatkokäsittelylupa on soveltamisalaltaan rajoitettu. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lupa on *asianosaiskohtainen* eli lupa harkitaan jokaisen muutoksenhakijan kohdalta erikseen, kun on kyse jatkokäsittelyluvan soveltamisalaan kuuluvasta asiasta (Rovaniemen hovioikeuden muistio 2010, 3). Tämä on perusteltua myös siksi, että hovioikeus muutoinkin tutkii asian vain siltä osin, kuin siihen on valituksessa vedottu (HE 105/2009, 31).

6.2 Missä tilanteissa jatkokäsittelylupaa tarvitaan?

6.2.1 Riita-asiat

Oikeudenkäymiskaaren mukaan jatkokäsittelylupa tarvitaan riita-asiassa, jos valitus koskee vain saamista, ja kun valittajan vaatimuksen ja käräjäoikeuden ratkaisun välinen erotus eli *häviöarvo* ei ole enempää kuin 10 000 euroa. Häviöarvoa laskettaessa ei huomioida oikeudenkäyntikuluja eikä vaatimukselle laskettavaa korkoa. (OK 25 a luku 5 §.)

6.2.2 Rikosasiat

Vastaaja tarvitsee rikosasiassa jatkokäsittelyluvan, jos hänet on tuomittu enintään 4 kuukauden vankeusrangaistukseen. Rangaistuksen ankaruuteen ei vaikuta esimerkiksi sakko tai muu rikosoikeudellinen oheisseuraamus. Vastaaja ei tarvitse jatkokäsittelylupaa, jos hänet on tuomittu viraltapantavaksi, tuomittu menettämisseuraamus on yli 10 000 euroa tai tuomittu yhteisösakko on enemmän kuin 10 000 euroa. Vastaaja ei myöskään tarvitse lupaa tilanteessa, jossa virallinen syyttäjä ei tarvitse jatkokäsittelylupaa tai jossa syyttäjä hakee muutosta vastaajan hyväksi. (OK 25 a luku 6 § 1 & 2 mom.)

Virallinen syyttäjä sekä asianomistaja tarvitsevat jatkokäsittelyluvan, jos valituksen kohteena olevasta rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Syyttäjä ei kuitenkaan tarvitse lupaa, jos hän hakee muutosta vastaajan hyväksi. Asianomistaja ei tarvitse lupaa, jos valitus koskee tekoon liittyvää yksityisoikeudellista vaatimusta jonka arvo on enemmän kuin 10 000 euroa. (OK 25 a luku 7 § 1 & 2 mom., 8 §.)

6.2.3 Muut asiat

Oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 10 pykälän mukaan jatkokäsittelylupa tarvitaan, jos muutosvaatimus koskee vain oikeudenkäyntikuluja, valtion varoista maksettavia kuluja tai uhkasakkoa. Helsingin hovioikeus on antanut 12.5.2011 edellä mainitunlaisessa asiassa mielenkiintoisen päätöksen jatkokäsittelyluvan epäämisestä. Kyseessä oli hakemusasia, jossa valittaja vaati, että käräjäoikeuden päätös koskien lasten tapaamis-oikeutta tulee kumota, ja hänet tulee vapauttaa korvaamasta vastapuolen oikeudenkäyntikuluja ja että vastapuoli veloitetaan korvaamaan hänen oikeudenkäyntikulunsa. Hakemusasiat sinänsä eivät kuulu oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 9. pykälän mukaan jatkokäsittelyluvan piiriin, mutta tässä tapauksessa Helsingin hovioikeus tulkitsi valituksen koskevan vain oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 10. pykälän mukaista oikeudenkäyntikulua. Täten Helsingin hovioikeus ei myöntänyt jatkokäsittelylupaa. (Hovioikeus: Jatkokäsittelylupa tarvittiin kun valitettiin ainoastaan oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuudesta 2011.)

6.3 Luvan myöntämisen perusteet

Oikeudenkäymiskaaren mukaan jatkokäsittelylupa tulee myöntää tilanteissa, joissa on syytä epäillä käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta tai joissa käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta ei voida arvioida jatkokäsittelylupaa myöntämättä. Jatkokäsittelylupa tulee myös myöntää, jos se on lain soveltamisen kannalta tärkeää muiden vastaavien asioiden kannalta tai luvan myöntämistä puoltaa jokin muu painava syy. (OK 25 a luku 11 §.)

6.4 Jatkokäsittelylupaprosessi oikeudenkäymiskaaren mukaan

Kun tarkastellaan jatkokäsittelylupaprosessia tiukasti vain lain näkökulmasta, niin oikeudenkäymiskaaren mukaan valitusasian valmistelu aloitetaan hovioikeudessa yhden jäsenen (*valmistelusta vastaava jäsen*) toimesta, kun valituskirjelmä saapuu hovioikeuteen. (OK 25 a luku 2 §.) Tämä koskee yleisesti kaikkia hovioikeuteen saapuvia valitusasioita, ei pelkästään jatkokäsittelylupajuttuja.

Jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevissa asioissa hovioikeuden tulee ennen myöntämistä pyytää valittajan vastapuolelta vastaus valitukseen, jos se koetaan tarpeelliseksi (OK 25 a luku 13 §). Jatkokäsittelyluvan myöntäminen tapahtuu kirjallisessa menettelyssä ilman esittelyä ja myöntämiseen vaikuttaa niin käräjäoikeuden ratkaisu, valitus kuin mahdollinen vastauskin sekä mahdollisesti muu oikeudenkäymisaineisto. (OK 25 a luku 14 §.) Jatkokäsittelylupa tulee myöntää, jos yksikin ratkaisukokoonpanoon kuuluva jäsen sitä puoltaa (OK 25 a luku 18 §). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jäsen päättää luvan myöntämisestä yksin. Näin toimitaan esimerkiksi Kouvolan hovioikeudessa, kun taas Helsingin hovioikeudessa käytännöksi on otettu luvan myöntäminen kolmen jäsenen kokoonpanossa. Jos jatkokäsittelylupa myönnetään, tulee asiasta ilmoittaa sekä valittajalle että valittajan vastapuolelle (OK 25 a luku 15 §).

Kun jatkokäsittelylupa on myönnetty, siitä alkava menettely noudattaa soveltuvin osin sitä, mitä oikeudenkäymiskaaren 26 luvussa (Valitusasian käsittelyn jatkaminen hovioikeudessa) säädetään (OK 25 a luku 16 §). Myöntävään jatkokäsittelylupapäätökseen ei saa hakea muutosta (OK 25 a luku 19 §).

Kun jatkokäsittelylupa taasen evätään, annetaan siitä päätös. Epäämisestä päättää aina kolmen jäsenen kokoonpano. Annettavasta päätöksestä tulee käydä ilmi, että kaikki

perusteet luvan myöntämiselle on tutkittu, että jatkokäsittelylupaa ei ole myönnetty sekä se, että käräjäoikeuden ratkaisu jää pysyväksi. Päätöksestä tulee löytyä myös selostus asianosaisten vaatimuksista sekä vastauksista. (OK 25 a luku 17 §.) Epäävistä jatkokäsittelylupapäätöksestä saa tavanomaiseen tapaan valittaa korkeimpaan oikeuteen. Asian käsittely korkeimmassa oikeudessa edellyttää kuitenkin korkeimman oikeuden myöntämää valituslupaa. Ensimmäinen valituslupa on jo myönnetty eräässä Turun hovioikeuden jatkokäsittelylupa-asiassa. (Rasilainen 2011.)

7 JATKOKÄSITTELYLUPAPROSESSI HOVIOIKEUKSISSA

Seuraavissa luvuissa käsitellään jatkokäsittelylupaprosessia hovioikeuksien työprosesseina. Tarkoitus on käydä kyselyvastausten kautta läpi jatkokäsittelylupaprosessiin liittyviä käytäntöjä eri hovioikeuksissa ja etsiä prosessien välisiä eroavuuksia. Käytännössä siis käydään kyselyvastaukset läpi ja siirrytään sitten empiiriseltä tasolta eli kyselyvastauksista, takaisin teoreettiselle tasolle eli tulkintaan (Vilka 2005, 81).

Kysely koostui kysymyksistä, joilla selvitettiin vastaajan työtehtäviä liittyen jatkokäsittelylupamenettelyyn. Kyselyyn osallistujat kertoivat työtehtävistään vastaamalla avoimiin kysymyksiin. Kyselylomakkeessa oli myös muutamia kysymyksiä tietyn henkilöstöryhmän edustajille. Näiden kysymysten avulla selvitettiin jatkokäsittelylupaprosessi, sillä prosessi alkaa yhdestä henkilöstöryhmästä ja siirtyy siitä eteenpäin henkilöstöryhmältä toiselle, osittain päällekkäinkin. Toinen tärkeä osa kyselyä oli kysymykset, joilla valotettiin jatkokäsittelylupamenettelyn vaikutuksia vastaajien työhön sekä vastaajien mielipiteitä jatkokäsittelylupamenettelystä.

Kyselyyn saatiin haluttu määrä vastauksia kaikista kuudesta hovioikeudesta lukuun ottamatta Helsinkiä. Helsingin hovioikeudessa esittelijä ei osallistu jatkokäsittelyluvasta päättävään kokoonpanoon, joten ei olisi ollut tarkoituksenmukaista pyytää kyselyvastauksia Helsingin hovioikeuden esittelijältä. Kyselyvastauksia tuli yhteensä 23. Kyselyyn vastasi valmistelusta vastaavan jäsenen asemassa viisi hovioikeudenneuvosta sekä yksi hovioikeudenlaamanni. Kirjaamosta kyselyyn vastasi kolme kirjaajaa ja kolme apulaiskirjaajaa. Osastokansliasta kyselyyn vastasi neljä toimistosihiteeriä, yksi notaari sekä yksi osastosihteeri. Esittelijöistä kyselyyn vastasi neljä viskaalia ja yksi asessori.

Kyselyvastauksia tarkastellessa tulee muistaa, että vaikka kyselyvastaukset on saatu tiettyjen henkilöstöryhmien edustajilta, vastauksissa tulee ilmi vastaajan henkilökoh-

taiset kokemukset sekä ominaisuudet. Täten tuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkia saman henkilöstöryhmän edustajia, eikä niitä laadullisessa tutkimuksessa tarvitsekaan. Paremminkin tulosten kautta kuvataan jatkokäsittelylupaa ilmiönä sekä siihen liittyvää toimintaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.) Lisäksi tulee huomioida, että tutkimuksessa puhuttaessa esittelijöistä, tarkoitetaan nimenomaan hovioikeuslain 9. pykälän 4. momentin mukaisen kelpoisuuden omaavia esittelijöitä, eikä esittelijöitä yleensä. Ensimmäiseksi käydään läpi eri henkilöstöryhmien jatkokäsittelylupaan liittyviä työtehtäviä.

7.1 Kirjaamo

7.1.1 Jatkokäsittelylupa-asian saapuminen hovioikeuteen

Jatkokäsittelylupaprosessi lähtee liikkeelle kirjaamosta, sillä kirjaamo vastaanottaa käräjäoikeuden ratkaisua koskevat valitusasiakirjat. Myös jatkokäsittelylupaprosessin eroavuudet hovioikeuksissa alkavat jo kirjaamosta. Hovioikeuksista Itä-Suomen, Rovaniemen ja Vaasan hovioikeuksissa kirjaamo tarkistaa, onko kyseessä jatkokäsittelylupajärjestelmän piiriin kuuluva asia. Itä-Suomen hovioikeudessa kirjaamo tekee alustavan merkinnän aktin eli asiakirjavihkon kansilehdelle, jos jutussa tarvitaan jatkokäsittelylupa. Rovaniemen hovioikeudessa merkinnät tehdään sekä diaariin että kirjaamon omaan jakolistaan tukkimiehen kirjanpidolla. Rovaniemen hovioikeuden muistion (2010, 8) mukaan merkintä tehdään myös aktin kansilehden huomautuskenttään. Nämä merkinnät tulee tehdä, jos yksikin muutoksenhakija tarvitsee luvan (Rovaniemen hovioikeuden muistio 2010, 8). Vaasan hovioikeudessa jokaisen jutun yhteydessä täytetään käsittelylomake, johon tulee alustava merkintä jatkokäsittelylupa-asiasta.

Hovioikeuksista Helsingin, Kouvolan ja Turun hovioikeuksissa jatkokäsittelyluvan mahdollinen tarve ei aiheuta toimenpiteitä. Kun kysytään osallistumisesta jatkokäsittelylupaprosessiin tai jatkokäsittelylupaan liittyvistä työtehtävistä, Helsingin ja Turun hovioikeuksien kirjaamot eivät osallistu jatkokäsittelylupaprosessiin lainkaan. Kouvolan hovioikeudessa jatkokäsittelylupaan liittyvät työtehtävät rajoittuvat asiakaspalveluun, vaikka asiakaskyselyjä tulee odotettua vähemmän.

7.1.2 Jatkokäsittelylupa-asian jakaminen

Jatkokäsittelyluvan jakamisen osalta ja nimenomaan kirjaamon näkökulmasta tehtävät jakautuvat hyvin samankaltaisesti kuin edellisessä kohdassa. Sekä Itä-Suomen että Rovaniemen hovioikeuksissa jatkokäsittelylupajutut jaetaan kirjaamossa tasaisesti osastojen kesken. Itä-Suomen hovioikeudessa 1. osastolla jutut jaetaan ennalta määrättyille jäsenille ja esittelijöille, kun taas 2. osastolla jutut jaetaan tasaisesti kaikkien kesken. Jakamisen hoitaa osaston notaari kirjaamon merkinnän mukaan (Itä-Suomen hovioikeuden käsikirja 2011). Rovaniemen hovioikeudesta on mainittu, että tasaista jakautumista seurataan kirjaamossa jakolistan perusteella. Kuten Itä-Suomen hovioikeudessa, myös Rovaniemen hovioikeudessa osastokanslia jakaa jutut esittelijöille ja valmistelusta vastaaville jäsenille (Rovaniemen hovioikeuden muistio 2010, 8). Vaasan hovioikeudessa kirjaamo jakaa jatkokäsittelylupa-asiat aina vuorossa olevalle osastolle, jossa on aina vuorollaan toimiva jatkokäsittelyluparyhmä. Kun jatkokäsittelylupa-asioita on jaettu tietyille osastolle tietty määrä, vuoro vaihtuu toiselle osastolle.

Helsingin, Kouvolan ja Turun hovioikeuksissa jatkokäsittelylupa ei ole erillinen jakoperuste, eikä siten vaikuta jutun jakamiseen kirjaamosta eteenpäin. Esimerkiksi Kouvolassa tätä on perusteltu mielestäni hyvin sillä, että jaottelusta aiheutuisi kirjaamolle uusi työvaihe ja se vaatisi asian tulkintaa, vaikka valmistelusta vastaava jäsen perehtyy asiaan kuitenkin heti sen saatuaan ja ottaa lopullisen kannan asiaan. Jos jutut alkavat kuitenkin jakautua epätasaisesti voi tulla aiheelliseksi miettiä jatkokäsittelyluvan ottamista jakokriteeriksi ja muutenkin jakoperusteiden uudistamista (Kouvolan hovioikeuden jatkokäsittelylupatyöryhmän pöytäkirja 2010), mutta näin ei vielä tähän mennessä ole käynyt.

Helsingin hovioikeudessa jatkokäsittelylupajuttujen käsittely on keskitetty osastoilla tietyille jäsenille. Jokaiselta osastolta on nimetty kaksi jatkokäsittelylupajäsentä, jotka vaihtuvat määrääjoin. (Könkkölä 2011, 7.) Kirjaamossa jatkokäsittelylupa ei siis vaikuta jutun jakamiseen, mutta osastokansliassa jutut jaetaan vuorossa oleville jäsenille.

7.2 Valmistelusta vastaava jäsen

Helsingin hovioikeuden hovioikeudenneuvos kertoo, että hänelle jaetaan kahdenlaisia jatkokäsittelylupa-asioita: niin kutsuttuja ”puhtaita jatkokäsittelylupa-asioita”, joissa kaikki valittajat tarvitsevat jatkokäsittelyluvan sekä niin kutsutun ”normaalijaon”

kautta tulevia asioita, joissa jatkokäsittelylupa tarvitaan vain joltakin osin. Myös Itä-Suomen hovioikeuden hovioikeudenneuvos kertoo, että hän tutkii, soveltuvatko jatkokäsittelylupaa koskevat säännökset valitusasiaan osaksi vai kokonaan. Itä-Suomen hovioikeuden hovioikeudenneuvos kertoo myös, että valmistelua jatketaan normaalisti, jos tässä vaiheessa todetaan, etteivät säännökset sovellu asiaan.

Turun hovioikeudessa kirjaamo ei tutki jutun jatkokäsittelylupajärjestelmän piiriin kuulumista ennen sen jakamista. Sen sijaan hovioikeudenneuvos, joka toimii asian valmistelusta vastaavana jäsenenä, tutkii asian. Jos asia kuuluu lupamenettelyyn piiriin, hovioikeudenneuvos tutkii, vaativatko asiassa tehdyt valitukset jatkokäsittelyluvan vai ei. Yleisesti valmistelusta vastaavan jäsenen tehtävänä on harkita, tuleeko jatkokäsittelylupaa evätä vai myöntää.

7.2.1 Jatkokäsittelyluvan epääminen

Jatkokäsittelyluvan epäämistä koskevat prosessinvaiheet ovat kyselyn perusteella ainakin Itä-Suomen, Kouvolan sekä Turun hovioikeuksissa samat. Jos valmistelusta vastaava jäsen katsoo, ettei jatkokäsittelylupaa tule myöntää, vie hän sen ratkaistavaksi kolmen jäsenen kokoonpanoon. Itä-Suomen hovioikeudessa hovioikeudenneuvos tällaisessa tapauksessa laatii epäävästä ratkaisusta asiakirjat valmiiksi ennen istuntoa ja jakaa sen muille kokoonpanon jäsenille tutustuttavaksi. Jos kaikki jäsenet ovat yhtä mieltä siitä, ettei lupaa tule myöntää, ratkaisiasiakirjat allekirjoitetaan ja laitetaan eteenpäin, kuten muissakin jutuissa.

7.2.2 Jatkokäsittelyluvan myöntäminen

Helsingin hovioikeuden hovioikeudenneuvos kertoo, että Helsingin hovioikeudessa asioissa, joissa kaikki valittajat tarvitsevat kaikilta osin jatkokäsittelyluvan, myös myöntämistä koskevat asiat ratkaistaan aina kolmen jäsenen kokoonpanossa, vaikka lain mukaan yksikin jäsen voisi luvan myöntää. Helsingin hovioikeuden presidentin Mikko Könkkölän (2011, 4) mukaan näin toimitaan, sillä se mahdollistaa ”kollegiaalisen keskustelun” ja luo käytännöstä yhtenäisempää. Lisäksi Könkkölän (2011, 4) mukaan yhden jäsenen tehdessä päätös aikaa kuluu saman verran, joten ajallista etuakaan siitä ei synny. Näin tullaan kyselyvastauksen mukaan toimimaan Helsingin hovioikeudessa luultavasti vuoden 2011 ajan. Kuitenkin, jos asia tarvitsee luvan vain joltain osin, voi valmistelusta vastaava jäsen myöntää luvan itse.

Muissa hovioikeuksissa käytäntö on, että yksikin jäsen voi päättää luvan myöntämisestä kaikissa asioissa. Turun hovioikeuden hovioikeudenneuvos muistuttaa, että luvan epäämistä koskevassa harkinnassa kolmen jäsenen kokoonpanossa, yksikin jäsen voi eriävällä mielipiteellään päättää jatkokäsittelyluvan myöntämisestä.

7.3 Esittelijä

Kuten jo aikaisemmin mainitsin, Helsingin hovioikeudessa esittelijä ei osallistu jatkokäsittelylupaa harkitsevaan kokoonpanoon. Muissa hovioikeuksissa esittelijät osallistuvat jatkokäsittelylupaprosessiin hovioikeuslain 9. pykälässä tarkoitettussa kokoonpanossa, johon kuuluu kaksi jäsentä ja laissa säädetyt kelpoisuusehdot täyttävä asian esittelijä, joka toimii Turun hovioikeutta lukuun ottamatta valmistelusta vastaavana jäsenenä (niin kutsuttu kevennetty kokoonpano). Kyselyvastauksista kävi ilmi, että esittelijät voivat toimia jatkokäsittelylupajutuissa siis joko jäsenen asemassa (kevennetty kokoonpano) tai esittelijän asemassa (normaali kokoonpano), jos valmistelusta vastaava jäsen katsoo, että asiassa tarvitaan esittelijä. Kouvolan hovioikeuden jatkokäsittelylupatyöryhmän pöytäkirjassa (2010) todetaan kuitenkin, että ratkaisu tehtäisiin pääsääntöisesti ilman esittelijää. Periaatteessa esittelijä tehtävä on kuten valmistelusta vastaavalla jäsenellä: tutkia, tuleeko lupa evätä vai myöntää.

Vaasan hovioikeudessa esittelijä tekee harkinnan myönnetäänkö lupa, ja esittelee asian sen jälkeen kokoonpanolle. Itä-Suomen hovioikeudessa viskaali joko myöntää jatkokäsittelyluvan tai osallistuu epäämisestä päättävän kokoonpanon toimintaan. Turun hovioikeudessa valmistelusta vastaava jäsen tutkii jutut alustavasti, ja jos hän päättää, ettei lupaa tule myöntää, voi hän antaa jutun esiteltäväksi esittelijälle. Esittelijä tällöin tutkii myös itse, onko juttu myös hänen mielestään sellainen, jossa lupaa ei tulisi myöntää. Jos esittelijä tulee siihen tulokseen, että hänen mielestään lupa tulisi myöntää, keskustelelee hän siitä valmistelusta vastaavan jäsenen kanssa, ja he yhdessä päättävät, esittääkö esittelijä luvan epäämistä vai myöntääkö valmistelusta vastaava jäsen luvan. Päätöksen luvan myöntämisestä tekee siis valmistelusta vastaava jäsen.

7.4 Osastokanslia

Helsingin hovioikeudessa kullakin osastolla on oma jatkokäsittelylupasihteerinsä (Könkkölä 2011, 5). Helsingin hovioikeuden jatkokäsittelylupasihteerin on mukana oman osastonsa jatkokäsittelylupajuttujen esittelyissä, joissa hän tekee mahdolliset

korjaukset tuomioon ja tulostaa sen valmiina taltiona kokoonpanon allekirjoitettavaksi. Hän myös tekee asianhallintaan valmiin tuomiopohjan valmistelusta vastaavan jäsenen ohjeiden mukaan ja tekee jatkokäsittelylupajutussa kaiken, mikä kuuluu sihteerin toimenkuvaan myös muissa jutuissa.

Itä-Suomen hovioikeuden toimistosihteerin tekee luvan myöntämisen jälkeen merkinnän myöntämisestä diaarilehdelle. Hän myös lähettää valittajille tiedon myönnetystä luvasta. Toimistosihteerin lähettää myös tiedon jatkokäsittelyluvan myöntämisestä valittajan vastapuolille vastauspyyntöjen yhteydessä. Kun jatkokäsittelylupaa ei myönnetä, toimistosihteerin tekee päätöksen valmista päätöspohjasta ja valmiita fraaseja käyttäen. Myös Kouvolan, Turun ja Vaasan hovioikeuksissa osastokansliasta lähetetään ilmoitukset luvan myöntämisestä, vastauspyynnöt ja kielteiset jatkokäsittelylupapäätökset.

Kouvolan, Rovaniemen, Turun ja Vaasan hovioikeuksista työtehtäviksi mainitaan myös tuomiokonseptin puhtaaksikirjoitus ja Kouvolan, Rovaniemen ja Turun hovioikeuksista juttujen julkipanoon liittyvät tehtävät.

Käytännöt koskien muutoksenhakijan informointia tilanteissa, joissa jatkokäsittelylupa on myönnetty, ovat hyvin yhtenäiset. Nimike saattaa olla hieman eri, mutta periaatteessa muutoksenhakijalle lähetetään ilmoitus jatkokäsittelyluvan myöntämisestä. Helsingin ja Kouvolan hovioikeuksista on mainittu, että ilmoitus lähetetään sähköpostitse, jos hakijan sähköposti on tiedossa. Muille asianosaisille luvan myöntämisestä ilmoitetaan pääsääntöisesti vastauspyyntöjen yhteydessä. Itä-Suomen sekä Vaasan hovioikeudet lähettävät vastauspyynnöt samanaikaisesti muutoksenhakijan ilmoituksen kanssa. Jos vastausta pyydetään vasta päätöksentekoon kutsumisen yhteydessä, lähettää Kouvolan hovioikeus erillisen ilmoituksen luvan myöntämisestä vastapuolille samanaikaisesti kuin luvan hakijalle.

8 JATKOKÄSITTELYLUPAPROSESSIN KESTO

Kysyttäessä kuinka kauan keskimäärin menee aika siihen, että jatkokäsittelylupa joko myönnetään tai evätään, käy selvästi ilmi suositus aika, joka on kaksi kuukautta jutun saapumisesta hovioikeuteen. Käytäntö on kuitenkin ilmeisen erilainen ja vaihtelee hovioikeuksittain. Käsitykset vaihtelevat myös henkilöstöryhmittäin.

Esimerkiksi Vaasan hovioikeudessa osastokansliassa arvioidaan, että jatkokäsittelylupa-asiat ratkaistaan nopeasti. Vaasan hovioikeuden esittelijä on kuitenkin sitä mieltä, että tällä hetkellä päättämiseen kuluu aikaa noin 3-4 kuukautta. Itä-Suomen hovioikeudessa kirjaamon käsitys on, että jutut, joissa lupaa ei myönnetä, prosessi kestää vajaan kuukauden. Esittelijä kertoo, että prosessin kestossa on hajontaa riippuen jutun laadusta ja kiireellisyydestä. Kesto voi siis vaihdella muutamista tunneista joihinkin kuukausiin. Pyrkimyksenä on kuitenkin tehdä päätös kahdessa kuukaudessa. Samoilla linjoilla on myös Itä-Suomen hovioikeuden hovioikeudenneuvos, joka kertoo, että laajemmassa asiassa jatkokäsittelyluvasta päättäminen voi vaatia pitempiaikaista paneutumista asiaan ja yhdessä muiden töiden kanssa pitkittää luvasta päättämistä.

Kouvolan hovioikeuden esittelijän mukaan myöntäminen tapahtunee viikon sisällä jutun jakamisesta. Epäämistä koskevat esittelyt järjestetään useimmiten kuukauden sisällä jutun jakamisesta. Kouvolan hovioikeuden hovioikeudenneuvoksen mukaan Kouvolassa luvasta päätetään 4 – 6 viikossa. Rovaniemen hovioikeuden hovioikeudenneuvos kertoo, että tekee oman harkintansa jutussa muutamien päivien sisällä. Epäämistä koskevat asiat hän vie esittelyyn noin viikon sisällä. Luvasta päättämiseen kuluva aika riippuu myös kokoonpanon ja osaston työtilanteesta. Hyvä huomio on myös, että henkilö vastaa omasta puolestaan, eikä voi vastata muiden valmistelusta vastaavien jäsenten puolesta.

Turun hovioikeuden hovioikeudenneuvos kertoo, että päätöksen tekemiseen menee aikaa kahdesta viikosta kahteen kuukauteen. Helsingin hovioikeuden hovioikeudenneuvos kertoo, että asian vireille tulosta hovioikeudessa luvan myöntämiseen tai epäämiseen kuluu noin kaksi viikkoa. Helsingin hovioikeuden kirjaaja antaa hyvän esimerkin kertomalla, että 1.7.2011 järjestetyssä esittelyssä käsiteltiin asioita jotka oli jaettu valmistelusta vastaaville jäsenille 22.6.2011. Väliin jäävä aika on siis hyvinkin lyhyt.

9 JATKOKÄSITTELYLUPATILASTOT

Jatkokäsittelylupatilastoja on vielä tässä vaiheessa uuden järjestelmän käyttöönottoa vaikea tulkita, sillä tilastoissa on ensimmäisen puolen vuoden aikana huomattu virheitä. Normaalisti hovioikeuden asianhallintaan tallennetaan tieto siitä, soveltuvatko jatkokäsittelylupasäännökset asiaan kokonaisuudessaan, osittain vai ei ollenkaan. Lisäksi asianhallintaan ilmoitetaan ratkaisukoodilla tieto, kun jatkokäsittelylupaa ei ole

myönnetty. (Könkkölä 2011.) Könkkölän (2011) mukaan kirjaamistapa kuitenkin vaihtelee ja kirjauksissa on virheitä, mikä vaikuttaa siihen, että asianhallinnasta saatavat tilastot eivät anna täysin luotettavaa kuvaa jatkokäsittelylupajuttujen määrästä. Osassa hovioikeuksissa myönnetyt luvat tilastoituvat vasta, kun ratkaisu on annettu (Könkkölä 2011). Kouvolan hovioikeuden jatkokäsittelylupatyöryhmä pohti, että asianhallintaan olisi lisätty kohta, johon merkitään heti jutun saapumisen yhteydessä, vaatiiko asia jatkokäsittelylupaa vai ei. Tämän merkinnän olisi tehnyt kirjaamo tai valmistelusta vastaava jäsen, mutta suunnitellunlaista kohtaa ei asianhallintaan tullut. (Vasama 2011.)

Kyselyssä pyydettiin toimittamaan tilastotietoa saapuneista jatkokäsittelylupa-asioista, myönnettyistä luvista sekä evätyistä luvista asiakohteisesti mahdollisuuksien mukaan. Itä-Suomen hovioikeudesta vastattiin, että tammikuun alusta toukokuun loppuun jatkokäsittelylupa-asioita oli saapunut 141 kappaletta. Itä-Suomen hovioikeuden kirjaamo ei ole tilastoinut myönnettyjä jatkokäsittelylupia, mutta samassa ajassa asioita joissa lupa oli evätty, oli 28. Rovaniemen hovioikeudessa hallinnon tilaston mukaan jatkokäsittelylupa asioita oli saapunut 111 kappaletta. Rovaniemen hovioikeuden tilastojen mukaan lupa myönnettiin tuona aikana yhdessä asiassa ja evättiin kahdeksassa asiassa.

Turun hovioikeuden vastauksissa mainittiin, että tilastot koskevat jo ratkaistuja asioita, sillä asianhallintajärjestelmä ei mahdollista jatkokäsittelylupajuttujen kirjaamista saapumisvaiheessa, vaan tiedot saadaan jälkikäteen ratkaistuista asioista. Turkuun saapui tuona aikana 104 jatkokäsittelylupa-asiaa. Ratkaistuista asioista lupa myönnettiin 40:ssä. Lupia evättiin 64 asiassa. Vaasassa toukokuun loppuun mennessä oli saapunut 153 jatkokäsittelylupajuttua. Kirjaamon laskujen mukaan lupa myönnettiin tuona aikana 65 asiassa. Lupa evättiin 39 asiassa. Vireillä toukokuun loppuun mennessä saapuneista asioista oli vielä 49 asiaa. Helsingin hovioikeudesta tilastokysymyksiin ei vastattu. Siellä jatkokäsittelylupa-asiat tilastoidaan jatkokäsittelylupajutuista tehtävien tiivistelmien avulla (Könkkölä 2011).

Kouvolan hovioikeus toimitti minulle hovioikeuden työtilaston aikavälillä 1.1.2011–31.5.2011. Tässä tilastossa on tilastoitu sekä myönnetyt että evätyt jatkokäsittelyluvat edellä mainitulla aikavälillä ja tilastot eroavat hovioikeuksien itse toimittamista tilastoista. Syy voi olla myös tilastoinnin aikaisemmat ongelmat ja se, että kysely teetettiin

kesäkuussa ja tilastot on tulostettu syyskuussa, jolloin tilastoja on mitä luultavimmin saatu korjattua. Ongelmia voi olla myös tekniikassa. Taulukossa 1 näkyy kaikki myönnetyt ja evätyt jatkokäsittelyluvut tammikuun ensimmäisestä päivästä toukokuun viimeiseen päivään (1.1.2011–31.5.2011).

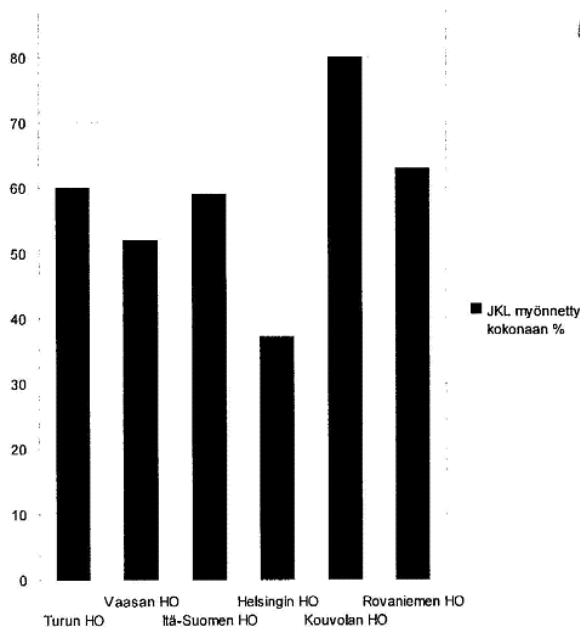
Taulukko 1. Jatkokäsittelylupatilastot hovioikeuksissa (2011)

	Jatkokäsittelylupa		Jatkokäsittelylupa		Sum:	
	Ei lupaa		Myönn.			
TurHO	104	9,3 %	127	11,4 %	231	20,7 %
VaaHO	71	11,9 %	114	19,1 %	185	30,9 %
ISHO	47	10,9 %	136	31,5 %	183	42,4 %
HelHO	191	12,2 %	187	12,0 %	378	24,2 %
KouHO	27	5,5 %	172	34,7 %	199	40,2 %
RovHO	38	8,0 %	136	28,5 %	174	36,5 %
	478	10,2 %	872	18,6 %	1350	28,9 %

Kaiken kaikkiaan jatkokäsittelylupien tilastoinnissa on vielä ongelmia.

Hovioikeuksien manuaalisesti pitämät tilastot voivat siis olla todenmukaisempia kuin järjestelmästä saadut tilastot.

Hovioikeuksien välillä on suuria eroja myös lupafrekvenssissä, kuten kuvasta 2 käy ilmi.

Kuva 2. Lupafrekvenssi hovioikeuksissa (Könkkölä 2011)

Kuvassa 2 esiintyvän lupafrekvenssin mukaan suurin ero lupien myöntämisessä on Helsingin ja Kouvolan hovioikeuksien välillä. Helsingin hovioikeus myöntää luvan

37,2 prosentissa ja Kouvolan hovioikeus 80 prosentissa luvan piiriin kuuluvista asioista. (Könkkölä 2011.) Lupafrekvenssi on ajalta 1.3.2011-31.8.2011.

10 JATKOKÄSITTELYLUPAJÄRJESTELMÄN ARVIOINTIA

10.1 Vaikutukset työhön

10.1.1 Kirjaamo

Kirjaamoista tulleissa vastauksissa kahdessa kerrottiin, ettei jatkokäsittelylupamenettelyllä ole ollut minkäänlaista vaikutusta työhön. Muissa vastauksissa kävi ilmi, että jatkokäsittelylupa on lisännyt kirjaamisvaiheeseen yhden arvioinnin. Sen johdosta täytetään käsittelylomake ja seurataan saapuvien asioiden määrää. Eräässä hovioikeudessa seurataan myös tilastointia sekä diaarimerkintöjä, vaikka varsinaisia työtehtäviä jatkokäsittelylupaan liittyen ei ole.

Eräästä hovioikeudesta kerrotaan, että valitusasiakirjoihin perehtyminen vie enemmän aikaa, mutta rutiini alkaa muodostua hyvinkin nopeasti. Myös tapauksissa, joissa jatkokäsittelylupasäännösten piiriin kuuluminen ei ole selkeää, pohdinta voidaan siirtää suoraan valmistelusta vastaavalle jäsenelle, eikä siitä tarvitse jäädä itse enemmälti miettimään. Jatkokäsittelylupa liittyvien asiakirjojen kopiointi voi tulevaisuudessa tuottaa kirjaamolle enemmän työtä.

10.1.2 Valmistelusta vastaava jäsen

Valmistelusta vastaavien jäsenten vastauksissa jatkokäsittelymenettelyn vaikutuksista työhön oli huomattavissa hajontaa. Toisaalta oltiin sitä mieltä, että prosessi on nopeutunut juttujen kiertoa, eikä menettelyllä ole suurta vaikutusta työhön:

Enemmän sellaisia asioita, jotka kiertävät nopeasti ja jotka tutkitaan summaarisesti.

Melko vähän vaikutusta, koska kysymys on yleensä suhteellisen ”vähäisistä” ja helpoista asioista.

Kuitenkin verrattuna seulontamenettelyyn uutta menettelyä pidettiin vielä hankalana:

Ehkä jonkin verran lisääntynyt, koska aikaisempi seurantamenettely oli yksinkertaisempi ja edellytyksiltään väljempi sekä tuli jatkokäsittelyluvan epäämistä useammin kysymykseen.

On tullut yksi kohtalaisen vaativa ja aikaa vievä työvaihe lisää.-- Säännökset ovat monimutkaiset ja tulkinnanvaraiset, mikä vaikeuttaa luparatkaisun tekemistä. Aikaisempaan seurantamenettelyyn verrattuna säännökset ovat monimutkaisempia, vaikeammin hahmotettavia, tulkinnanvaraisempia - ja siis lupamenettely kaiken kaikkiaan työläämpi. Tosin arviointi on tehty lyhyellä kokemuksella.

On pitänyt opetella uudet menettelysäännökset. Ainakin näin aluksi tuntunut, että työllistää enemmän kuin tätä edeltänyt seurantamenettely.

Tässä vaiheessa tulee kuitenkin jälleen muistaa, että kyse on uudesta menettelystä, joka on ollut käytössä vasta vähän aikaa:

Uuden opettelu vie aina aikaa ja vaatii työtä.

Asioita jotka kuuluvat luvan piiriin, on suhteellisen paljon ja alussa on oltava tarkkana luvan myöntämisen/epäämisen osalta.

10.1.3 Esittelijä

Esittelijöistä suurin osa koki jatkokäsittelylupamenettelyn kokemustensa perusteella hankalaksi:

Yksi työvaihe lisää jutun käsittelyyn (jo sen selvittäminen, tarvitaanko jutussa jatkokäsittelylupaa, kuka valittajista tarvitsee/ei tarvitse ja miltä osin, voi vaatia paljon aikaa--.)

Työllistää hirveästi. Lakipykälät ja hallituksen esitystä pitää lukea lähes joka juttua ratkaistaessa. Säännökset eivät ole vielä ”itsestään selvyyksiä”, vaan ne pitää aina tarkastaa. Paljon helpompaa olisi, jos koko jatkokäsittelylupaa ei olisi. Lisäksi kokoontuminen ryhmiin ratkaisemaan

asioita ja juttujen kiirehtiminen ennen muita juttuja aiheuttaa stressiä ja kiirettä muitten juttujen kanssa.

Eräässä vastauksessa kävi ilmi se, että ajan tuoma kokemus voi kuitenkin muuttaa tuota käsitystä:

Jatkokäsittelylupaa koskevat säännökset ovat osittain monimutkaiset ja tulkinnanvaraiset. Aluksi jatkokäsittelylupasäännösten soveltaminen tuntui työläältä ja aikaa vievältä. Sittemmin olen kokenut jatkokäsittelylupasäännökset melko toimiviksi. Ne karsivat oikealla tavalla ns. turhia juttuja hovioikeuksista. Jatkokäsittelylupaa koskevat ratkaisut ovat melko nopeasti tehtävissä ja siten säästyy aikaa mutkikkaampien juttujen pohdintaan.

Toisaalla jatkokäsittelylupamenettelyllä ei ole ollut suurtakaan vaikutusta:

Kaiken kaikkiaan vähäiset vaikutukset. Järjestelmän soveltamisalaan kuuluvia juttuja tulee harvoin eteen.

Eräässä vastauksessa kävi ilmi menetelmän toimivuus tarkoitukseensa. Jatkokäsittelyluvan tarkoituksenahan on rajoittaa hovioikeuden täysmittaiseen käsittelyyn tulevien asioiden määrää (Frände ym. 2011).

Ainakin 3-4 asiassa, joissa aikaisemman lain mukaan olisi automaatio ollut pääkäsittelyn toimittaminen hovioikeudessa, pääkäsittelyä ei ole tarvinnut toimittaa, koska jatkokäsittelylupaakaan ei ole myönnetty.

Vasaman (2011) mukaan kyse on kompromissista: jatkokäsittelylupamenettely ei koske kaikkia asioita, kuten seulontamenettely, mutta se mahdollistaa luvan epäämisen sellaisissa tapauksissa, joissa seulontatulkinnan mukaan juttua ei voitu seuloa.

10.1.4 Osastokanslia

Osastokanslian vastauksissa suurimmassa osassa kävi ilmi, ettei jatkokäsittelylupamenettelyllä ole ollut suuria vaikutuksia eikä se ole lisäänyt työmäärää merkittävästi. Kuitenkin esimerkiksi uusia työtapoja on tullut opetella, jatkokäsittelylupaa varten on

luotu omia asiakirjapohjia ja tätä kautta kirjeenvaihtokin on erään vastaajan kokemuksen mukaan lisääntynyt. Konseptit ovat myös lyhyempiä ja siistimpiä. Eräessä hovioikeudessa jatkokäsittelylupa on kuitenkin muuttanut työnkuvaa enemmänkin:

Se on osaltaan lisännyt työn haasteellisuutta ja tuonut työhön uusia piirteitä. Esittelyissä mukana olo tuo työpäivään erilaisuutta ja tuomiopohjien laatiminen -- vaatii välillä kunnan ajatustyötä.

10.2 Onko jatkokäsittelylupa ollut puolen vuoden kokemuksella onnistunut?

Kun kyselyyn osallistuvilta kysyttiin jatkokäsittelyluvan onnistuneisuutta ensimmäisen puolen vuoden kokemuksella, vastausten jakaantuminen oli arvattavissa. Kysymyksessä vastausvaihtoehdoksi annettiin *kyllä, ei ja en osaa sanoa*. Mielenkiintoisempia vastauksia olisi saatu, jos vastausvaihtoehto *en osaa sanoa* olisi jätetty pois, sillä se keräsi eniten vastauksia, yhteensä 10 kappaletta. Seuraavaksi eniten menettelyä pidettiin onnistuneena. Näin ajatteli yhdeksän vastaajista. Vain neljä vastaajaa oli sitä mieltä, että menettely ei ollut onnistunut. Yhdessä vastauksessa oli valittu vaihtoehdot *ei* sekä *en osaa sanoa*. Tässä tapauksessa vastaus on laskettu mukaan *ei*-vastauksiin vastaajan perusteluihin nojaten.

Henkilöstöryhmien vastausten välisistä eroista voi tehdä mielenkiintoisia huomioita. Valmistelusta vastaavan jäsenen asemassa vastanneilla henkilöillä oli selkeimmät mielipiteet menettelyn onnistuneisuudesta. Valmistelusta vastaavista jäsenistä neljä oli sitä mieltä, että menettely on onnistunut ja kaksi sitä mieltä, että menettely ei ole onnistunut. *En osaa sanoa* - vastauksia ei siis tästä henkilöstöryhmästä tullut. Täysin päinvastainen ilmiö on havaittavista kirjaamon vastauksista, joissa kaikissa kuudessa vastauksessa kysymykseen ei osattu vastata. Tästä voidaan päätellä, että kirjaamon osallistuminen jatkokäsittelylupaprosessiin ole kovin merkittävää, eikä sitä kautta myöskään menettelyn vaikutukset koske suoraan kirjaamoa, ainakaan vielä tässä vaiheessa. Voi olla, että tulevaisuudessa jatkokäsittelylupamenettely vähentää hovioikeudelle tehtäviä valituksia ja vähentää siten myös hovioikeuden kirjaamon mahdollisia ruuhkia. Vastaavanlainen ilmiö oli Jokelan (2010, 131) mukaan huomattavissa seulontamenettelyn elinkaaren loppuvaiheilla. Seulontojen väheneminen saattoi johtua siitä, että asianosaiset ja asiamiehet oppivat olemaan tekemättä niin kutsuttuja turhia valituksia, jotka olisivat joka tapauksessa tulleet seulotuiksi (Jokela 2010, 131).

Esittelijöistä kaksi piti menettelyä onnistuneena, kaksi epäonnistuneena ja yksi vastaajista ei osannut sanoa. Osastokansliasta kolme vastaajaa piti menettelyä onnistuneena ja kolme ei osannut sanoa.

Totta on, että onnistuneisuutta on vaikea arvioida ajallisesti vähäisellä kokemuksella. Jos kuitenkin vastausvaihtoehdoiksi olisi annettu vain kyllä ja ei, uskon, että vastaukset olisivat jakautuneet näiden kesken eikä esimerkiksi tyhjiä vastauksia olisi tullut. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2010, 203) ovat kuitenkin sitä mieltä, että vaihtoehdoksi tulisi aina tarjota 'en osaa sanoa' tai 'ei mielipidettä' -tyyppinen vastausvaihtoehto. Jos vastausvaihtoehdot ovat kyllä tai ei, ihmiset vastaavat jotain vaikka heillä ei olisi-kaan kantaa asiaan (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2010, 203).

Jatkona edelliseen kysymykseen ei - vastanneille, kysyin, miksi he eivät pitäneet menettelyä onnistuneena. Valmistelusta vastaavien jäsenten vastauksissa otettiin esille muun muassa se, että jatkokäsittelylupakysymyksen ratkaiseminen vaatii pääkäsittelyjuttuja lukuun ottamatta miltei saman työn kuin jutun asiallinen tutkiminen. Menettelystä olisi enemmän hyötyä, jos sitä voitaisiin soveltaa tyypillisissä tai useimmissa hovioikeuteen tulevissa jutuissa, kuten seuraavassa esimerkissä:

Sarja pikkurikoksia, joista mistään erikseen ei myönnettäisi lupaa, mutta yli neljän kuukauden yhteinen vankeusrangaistus muodostuu nyt lupakäsittelyn esteeksi.

Vaihtoehtoisesti järjestelmä voisi olla seuraavanlainen:

-- jatkokäsittelylupa olisi mahdollista evätä vähämerkityksisinä pidettävien yksittäisten syytekohtien osalta ja myöntää jatkokäsittelylupa esimerkiksi vain päärikosten tai rangaistuslajin ja vankeusrangaistuksen pituuden osalta.

Huomiota kiinnitetään myös siihen, että käytäntö luvan myöntämisissä ja epäämisissä voi tulla vaihtelevaan hovioikeuksien sisällä jäsenestä riippuen sekä myös hovioikeuksien välillä. Vastaaja odottaakin mielenkiinnolla korkeimman oikeuden tulkintaratkaisuja rajaamaan käytäntöä. Myöskään käräjäoikeuden perustelut eivät ole vielä kaikilta osin lupajärjestelmän edellyttämällä tasolla. Valitusosoituksen ymmärtäminen

voi olla muutoksenhakijalle vaikeaa ja lupamenettely voi kaiken kaikkiaan johtaa oikeutta hakevien eriarvoisuuteen.

Esittelijöiden vastaukset olivat keskenään samansuuntaiset. Kummassakin vastauksessa kiinnitettiin huomiota siihen, ettei työmäärä ole juurikaan vähentynyt:

Työllistää liikaa. Liian muodollinen menettely, joka sitoo liikaa työvoimaa ja aikaa.

Toistaiseksi jatkokäsittelylupia on evätty pidättyvästi--, minkä vuoksi hovioikeuden työmäärä ei ole uudistuksen seurauksena keventynyt eikä kohdistunut tarkoituksenmukaisemmin kuin aikaisemmin.

10.3 Mikä jatkokäsittelylupamenettelyssä on ollut onnistunutta?

Yleisin vastaus jatkokäsittelylupamenettelyn onnistuneisuutta arvioidessa on se, että menettelyn uskotaan nopeuttavan juttujen kiertoa hovioikeuksissa sekä karsivan pois valitukset, joilla ei ole menestymismahdollisuuksia. Näitä vastauksia löytyi kaikista henkilöstöryhmistä lukuun ottamatta kirjaamoja, josta ei osattu arvioida jatkokäsittelylupamenettelyn onnistuneisuutta. Valmistelusta vastaavien jäsenten keskuudessa nähtiin hyvänä asiana myös se, että jatkokäsittelylupa voidaan olla myöntämättä asioissa, joissa on vaadittu pääkäsittelyä, kun seulontamenettelyssä vastaavia asioita ei voinut seuloa.

Eräässä vastauksessa jatkokäsittelylupasta ei löydetty mitään onnistunutta verrattuna seulontamenettelyyn. Toisessa vastauksessa oltiin sitä mieltä, että jatkokäsittelylupamenettelyssä ei ole mitään onnistunutta:

Pikkujututkin on pakko katsoa läpi ennen kuin voi sanoa, ettei lupaa myönnetä. Samassa ajassa voisi kirjoittaa tuomion, jolla ei muuteta käräjäoikeuden ratkaisua.

10.4 Mikä jatkokäsittelylupamenettelyssä on ollut ongelmallista?

Kirjaamon työtehtäviin ei liity jatkokäsittelylupamenettelyn kannalta mitään erityisen ongelmallista. Eräässä kirjaamon vastauksessa kiinnitetään huomiota juuri toimintata-

poihin ja niiden yhdenmukaisuuteen. Tällä hetkellä toimintatavat eivät ole täysin yhdenmukaiset hovioikeuden sisällä eivätkä kaikkien hovioikeuksien välillä. Vastaajan mukaan erot hovioikeuksien välillä eivät ole ongelmallisia, sillä hovioikeudet ovat erilaisia, mutta hovioikeuksien sisällä tulisi pyrkiä mahdollisimman yhdenmukaiseen käsittelyyn ja muun muassa yhdenmukaisiin diaarimerkintöihin.

Valmistelusta vastaavien jäsenten mukaan jatkokäsittelylupamenettelyssä ongelmallista on muun muassa järjestelmän asianosaiskohtaisuus ja monimutkaisuus. Lisäksi järjestelmän tulisi olla laajempi ja sen piiriin tulisi sisällyttää myös esimerkiksi lähestymiskiellot ja ainakin osa hakemusasioista. Laissa on myös tulkinnanvaraisia kohtia, jotka olisi voitu paremmalla lainvalmistelulla välttää. Myöskään asiamiehet eivät tunne järjestelmää vielä tarpeeksi hyvin ja hovioikeuksiin saapuu valituksia, joissa asiamies ei ole ymmärtänyt asian tarvitsevan jatkokäsittelylupaa. Rajanveto asioissa, joissa on vaadittu pääkäsittelyä, on vielä vaikeaa, mutta sen uskotaan helpottuvan muotoutuvan oikeuskäytännön myötä. Kolmessa vastauksessa kiinnitettiin huomiota myös asianosaisten oikeusturvaan. Lupien epäämässä tulee olla aluksi varovainen, ettei asianosaisten oikeusturva vaarannu. Vuonna 2004 tehty tutkimus osoittaa, että asianosaiset kuitenkin arvostavat jo itse mahdollisuutta muutoksenhakuun riippumatta hovioikeuden ratkaisusta (Kallioinen 2004). Täten voidaan ajatella, että tässäkin tapauksessa asianosaiset arvostavat mahdollisuutta tehdä valitus, vaikka jatkokäsittelylupaa ei myönnettäisi. Säännökset voivat myös olla erään vastaajan mukaan asianosaisten näkökulmasta vaikeasti ymmärrettäviä. Asianosainen voi myös saada kuvan, että ”hänen oikeusturvapyyntöään on vähätelty”.

Edellä esitellyt ajatukset järjestelmän ongelmallisuudesta käyvät ilmi Yleisradion uutisessa, siitä, että ”tavallinen karvalakkikansa” ei enää saa juttujaan käsiteltäväksi hovioikeuteen. Asiamiehet eivät välttämättä tunne järjestelmää tarpeeksi hyvin, ja tällaisen vaikutelman saa myös uutisesta. Uutisessa haastatellun asiamiehen kommenteista sai nimittäin käsityksen, että hovioikeuksiin on tullut jonkinlainen valituskielto, joka automaattisesti tarkoittaa sitä, ettei hovioikeuteen pääse, jos esimerkiksi rahallinen intressi käräjäoikeudessa on 5000 euroa. Asiamiehen mukaan lainsäätäjän asettamat kynnykset hovioikeuteen pääsemiseksi ovat liian korkeat, ja tämän takia uutisessa povataan oikeusmurhia tapahtuvaksi. (Tavallisen kansan karvalakkijutut katoamassa hovioikeuksista 2011). Utinen on mielestäni provosoiva ja luo maallikoille täysin vää-

rää kuvaa järjestelmästä. Tässä onkin yksi erittäin mielenkiintoinen jatkokäsittelylupaan liittyvä aihe tutkittavaksi, johon ei kuitenkaan tässä työssä paneuduta enempää.

Esittelijöiden vastauksissa otettiin huomioon säännösten tulkinnanvaraisuus sekä luvan tarpeen määrittelyn monimutkaisuus, kuten jo edellä valmistelusta vastaavien jäsenten vastauksissa. Vastauksissa kiinnitettiin huomiota myös toimintatapoihin sekä esittelijöiden erilaiseen osallistumiseen:

Ongelmallista on myös se, että jatkokäsittelylupamenettelyyn liittyvä työnjako eri hovioikeuksissa ja myös oman hovioikeutemme sisällä vaihtelee suuresti. Kaikki esittelijät eivät saa käsiteltäväkseen jatkokäsittelylupajuttuja. Ne esittelijät jotka saavat jatkokäsittelylupajuttuja käsiteltäväkseen saavat pienemmällä työmäärällä asetetut tulostavoitteensa tehdyiksi.

Myös esittelijöiden vastauksissa mainittiin, että jonkinlainen seulonta olisi tarpeen myös hakemusasioissa. Käytännössä lupasäännöksiä voisi tulevaisuudessa laajentaa, mutta uskon, että siihen menee aikaa.

11 TULOsten TULKINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöprosessin aikana kuulemani ja näkemäni perusteella minulle on muodostunut käsitys, että hovioikeuksien erilaisuudesta huolimatta yhteistyö toimii hyvin.

Viimeisimpänä esimerkkinä tästä yhteistyöstä voidaan mainita 13. syyskuuta järjestetty hovioikeuksien työmenetelmäpäivä, jolloin videoneuvotteluvälineiden avulla hovioikeuksissa seurattiin muun muassa jatkokäsittelylupaa koskevaa keskustelua Helsingin hovioikeudesta.

Vaikka toimintatavat eivät kaikissa hovioikeuksissa olisikaan samat, on mahdollista, että jonkun hovioikeuden toimivat menetelmät voisivat antaa lisäarvoa myös jonkin toisen hovioikeuden työprosesseille. Tietoa muiden hovioikeuksien menetelmistä on mielestäni helposti saatavilla ja tietoa omista menettelyistä jaetaan, mutta se mitä käytännössä tehdään, on eri asia. Mielestäni on erittäin mielenkiintoista kuulla yksittäisten henkilöiden mielipiteitä tutkittavasta aiheesta, sillä nimettömänä annetuista vastauksista saadaan yleensä totuudenmukainen kuva siitä, miten joku asia käytännössä toimii. Nimenomaan tähän tarkoitukseen tutkimusta tarvitaan.

Mielenkiintoista tutkimuksen tuloksissa on se, miten saman henkilöstöryhmän sisällä työtä tehdään eri tavalla. Tämä korostuu varsinkin lainkäyttöhenkilökunnan (valmistelusta vastaavat jäsenet, esittelijät) kohdalla, sillä lainkäytön käytäntöjen tulisi kuitenkin olla asianosaisten oikeusturva huomioon ottaen mahdollisimman yhtenäisiä. Kirjaamon ja osastokanslian kohdalla on hyväkin, että työtavat muokkautuvat hovioikeuskohtaisesti. Asioita ei tarvitse tehdä samalla tavalla kaikkialla.

Esittelijöiden kohdalla toivoisin yhdenmukaisempaa käytäntöä. Kuten eräässä vastauksessa todettiin, eivät esittelijät tällä hetkellä kaikissa hovioikeuksissa saa käsiteltävään jatkokäsittelylupajuttuja. Eroja löytyy ilmeisesti myös hovioikeuksien sisällä esittelijöiden kesken, mikä asettaa esittelijöitä eriarvoiseen asemaan ja antaa heille toisistaan poikkeavaa kokemusta, vaikka periaatteessa työnkuva on sama. Esittelijöiden joukosta löytyi myös niitä, jotka kokevat jatkokäsittelylupamenettelyn erittäin ”rankaksi” ja aikaa vieväksi. Myös siihen nähden käytäntö tuntuu epäoikeudenmukaiselta.

Jatkokäsittelylupamenettelyn vaikutukset ovat vielä kohtalaisen sekalaisia. Vaikutuksista olisi hyvä tehdä lisää tutkimusta, jossa otanta suoritettaisiin suuremmasta perusjoukosta, joka mahdollistaisi paremmin vertailun paikkakuntaakohtaisesti. Vaikutusten syntymiselle on myös hyvä antaa aikaa, joten kyselyn voisi toteuttaa esimerkiksi jatkokäsittelyluvan vuoden tai kahden vuoden käytössä olon jälkeen. Vastajien arviot jatkokäsittelyluvasta käsiteltiin tässä tutkimuksessa anonymisti. Toisaalta olisi ollut mielenkiintoista verrata työtehtävien ja arvion välistä yhteyttä, mutta koin, että vastajien luottamuksen säilyttämiseksi oli parempi käsitellä arvioita yleisellä tasolla henkilöstöryhmittäin, eikä esimerkiksi henkilöstöryhmittäin paikkakuntaakohtaisesti.

Vaikka tilastoinnissa on ongelmansa, on tilastomateriaalin valossa selvää, että jatkokäsittelylupaa hyödynnetään eri hovioikeuksissa eri tavalla. Tämä korostuu varsinkin verrattaessa Kouvolan hovioikeutta ja Helsingin hovioikeutta keskenään. Kuten tutkimusta tehdessä on käynyt selväksi, ei jatkokäsittelylupa ole ollut esimerkiksi Kouvolan hovioikeudelle yhtä tarpeellinen kuin muille hovioikeuksille, sillä Kouvolan hovioikeudessa käsittelyajat ovat muita hovioikeuksia lyhyempiä. Täten Kouvolassa myönnetään jatkokäsittelylupia helpommin kuin Helsingissä, jossa jatkokäsittelylupamenettelyä käytetään tarmokkaammin tarkoitukseensa eli vähentämään juttujen määrää. Helsingin hovioikeuden presidentti Mikko Könkkölä kertoo Yleisradion uutisille, että Helsingin hovioikeuden juttukannasta on vähenemässä noin viidennes. Tämä

antaa Helsingin hovioikeuden tuomareille aikaa keskittyä paremmin vaativiin juttuihin. (Tavallisen kansan karvalakkijutut katoamassa hovioikeuksista 2011).

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tulokset ovat hovioikeuksien näkökulmasta mielenkiintoisia. Uskon, että tutkimuksesta on hyötyä Kouvolan hovioikeudelle ja muille hovioikeuksille niiden arvioidessa jatkokäsittelylupaprosessia omassa hovioikeudessaan. Aikaisemmin sitä, että menettely on ollut vasta vähän aikaa käytössä, on pidetty tutkimukselle huonona asiana. Tutkimustulosten valossa se on kuitenkin myös hyvä asia. Käytännöt ovat vielä muokkautumisvaiheessa ja muutoksia käytäntöihin voi vielä tehdä. Jos tutkimus tehdään käytäntöjen jo vakiinnuttua, voisi muutoksia olla vaikeampi tehdä. Kaiken kaikkiaan aihe on kuitenkin erittäin mielenkiintoinen ja uskon, että siitä tehdään tutkimuksia ja opinnäytetöitä vastaisuudessa ja niitä ajan kuluessa kannattaa-kin tehdä.

12 POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoinen ja intensiivinen prosessi. Saavutin mielestäni hyvin opinnäytetyölleni asetetut tavoitteet. Tavoitteena oli selvittää jatkokäsittelylupaan liittyviä työprosesseja sekä jatkokäsittelyluvan vaikutuksia kuudessa hovioikeudessa. Kyselyjen sekä hovioikeuksien minulle toimittaman materiaalin avulla tämä onnistui: pystyin käymään prosessin läpi hovioikeuksittain ja samalla vertaamaan käytäntöjä keskenään. Myös itseäni koskevat tavoitteet täyttyivät, sillä opin ymmärtämään jatkokäsittelylupamenettelyä ja hovioikeuden työprosesseja paremmin. Tutkimuksen tekemistä koskevaan materiaaliin tutustuessani opin myös paljon uutta tutkimuksen tekemisestä, tutkimusmenetelmistä ja tutkimuksen analysoinnista.

Eskolan ja Suorannan (2000, 210–211, 213) mukaan tutkimusprosessin luotettavuus tarkoittaa sitä, vastaavatko tutkijan tekemät tulkinnat tutkittavan käsitystä (Vilkka 2005, 158). Olen tutkimuksessani pyrkinyt tuomaan sekä kyselyvastaukset, että haastatteluvastaukset mahdollisimman muuntelemattomana esille. Eskolan ja Suorannan mukainen luotettavuus selviää siis vasta, kun tutkimukseen osallistuneet henkilöt pääsevät itse arvioimaan tulkintojani. Lisäksi Eskolan ja Suorannan (2000, 208,210) mielestä laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta arvioitaessa kriteerinä toimii myös tutkija itse sekä hänen rehellisyytensä, koska arvioitavana on muun muassa tutkijan tekemät valinnat (Vilkka 2005, 158–159). Olen pyrkinyt työssäni käyttämään mahdollisimman ajanmukaista ja luotettavaa tietoa ja mielestäni onnistunut siinä.

Opinnäytetyöprosessin aikana jatkokäsittelyluvasta julkaistiin yksi opinnäytetyö. Siinä aihetta lähestytään kuitenkin eri näkökulmasta, joten sillä ei ole merkitystä omaan opinnäytetyöhöni. Materiaalin suhteen olin aluksi epäileväinen: ajattelin, ettei materiaalia löydy tarpeeksi, vaikka loppujen lopuksi sitä löytyi paljonkin. Käsitykseni mukaan muutama vastaaja ”joutui” vastaamaan kyselyyn, vaikka ei kokenutkaan asian koskevan itseään. Tällaisia vastaajia oli kuitenkin hyvin vähän. Kyselylomake oli ehkä liian monimutkainen, sillä sama kyselylomake, joka sisälsi myös vain tietylle henkilöstöryhmälle tarkoitettuja kysymyksiä, toimitettiin kaikille vastaajille. Olisi ollut tarkoituksenmukaisempaa tehdä jokaiselle henkilöstöryhmälle omat kyselylomakkeet. Mielestäni kysymykset ymmärrettiin kuitenkin pääsääntöisesti hyvin ja siten vastauksetkin olivat ymmärrettäviä. Vastauksille annettua aikaa jouduttiin pidentämään, sillä vastauksia ei saatu kaikilta hovioikeuksilta määräajassa.

Lopuksi haluan esittää erityiskiitokset Kouvolan hovioikeudessa opinnäytetyöni ohjaamiseen osallistuneille kansliapäällikkö Marko Loisalle sekä kirjaaja Annukka Eevalle avusta ja kommenteista opinnäytetyötä tehdessä. Lisäksi haluan kiittää haastateltavikseni suostuneita hovioikeudenlaamanni Tapani Vasamaa ja määräaikaista hovioikeudenneuvos Aki Rasilaista panoksestaan ja kommenteistaan, joiden avulla opinnäytetyöhön saatiin arvokasta sisältöä.

LÄHTEET

- Aalto, T. & Kivinen, J. 2003. Kouvolan hovioikeus 1978-2003 - Hovioikeuden perustaminen ja 25 ensimmäistä vuotta. Kouvola: Kouvolan hovioikeus.
- Aaltola, J. & Valli, R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Ekelöf, P. & Edelstam, H. 2008. Rättsmedlen - 12 Upplagan. Uppsala: Iustus.
- Frände, D., Havansi, R., Koulu, R., Lappalainen, J., Niemi, J., Nylund, A., Rautio, J., Sihto, J. & Virolainen, J. 2011. Prosessioikeus. Saatavissa: <http://www.wsoypro.fi/wsoypro.aspx?ts=jo%2cjo&pos=pr111.47685&page=selain&gethere=yes> [viitattu 15.9.2011].
- Hallintolaki 6.6.2003/434.
- HE 105/2009 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle muutoksenhakua käräjäoikeudesta koskevaksi lainsäädännöksi. 26.6.2009.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 4. painos. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hovioikeudet. 2010. Oikeuslaitos. Saatavissa: <http://www.oikeus.fi/4322.htm> [viitattu 20.5.2011].
- Hovioikeus: Jatkokäsittelylupa tarvittiin kun valitettiin ainoastaan oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuudesta. Edilex. Saatavissa: <http://www.edilex.fi/uutiset/28249.html?id=7514> [viitattu 22.9.2011].
- Hovioikeuslaki 21.1.1994/56.

Itä-Suomen hovioikeuden käsikirja. 2011.

Jatkokäsittelylupa hovioikeudessa. 2008. Oikeusministeriön komiteanmietintö 2008:3. Oikeusministeriö. Saatavissa:<http://www.om.fi/1213368385998/> [viitattu 16.9.2011].

Jatkokäsittelylupa hovioikeudessa. Lausuntotiivistelmä. 2009. Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2009:2. Oikeusministeriö. Saatavissa:<http://www.om.fi/1232607317203> [viitattu 16.9.2011].

Jokela, A. 2010. Hovioikeusmenettely. 2., uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media.

Kainulainen, H. 2004. Teemahaastattelut kriminologisessa tutkimuksessa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Saatavissa:<http://www.optula.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1215523705239> [viitattu 7.9.2011].

Kallioinen, H. 2004. Muutoksenhakijoiden kokemuksia muutoksenhakuprosessista. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Saatavissa:<http://www.optula.om.fi/Oikeapalsta/Haku/1222680490367> [viitattu 22.9.2011].

Kitunen, K. 2008. Hovioikeusmenettely – seulonnasta jatkokäsittelylupaan. Ohoi 3/08.

Kouvolan hovioikeuden jatkokäsittelylupatyöryhmän pöytäkirja 2010. 21.10.2010.

Kouvolan hovioikeuden toimintakertomus vuodelta 2010. 2011.

Kouvolan hovioikeuspiiri. 2011. Oikeuslaitos. Saatavissa:<http://www.oikeus.fi/8388.htm> [viitattu 20.5.2011].

Könkkölä, M. 2011. Jatkokäsittelylupa: Työmenetelmät ja tilastot. Hovioikeuksien työmenetelmäpäivä 13.9.2011.

Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 30.3.2007/370.

Muutoksenhaku käräjäoikeudesta hovioikeuteen - Tarkoituksen ja menettelyn uudelleenarviointi. 2007. Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2006:28. Oikeusministeriö. Saatavissa:<http://www.om.fi/1167311091987> [viitattu 12.9.2011].

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4.

Rasilainen, A. 2011. Haastattelu 1.7.2011 sekä täydennys sähköpostitse 26.9.2011 ja 28.9.2011. Kouvola: Kouvolan hovioikeus.

Rovaniemen hovioikeuden muistio. 2010. Jatkokäsittelylupa hovioikeuden työprosessissa. 1.11.2010.

Selvitysmies ehdottaa muutoksenhakulupaa hovioikeuteen. 2007. Oikeusministeriö. Saatavissa:<http://www.om.fi/Etusivu/1167311096587> [viitattu 7.9.2011].

Tavallisen karvalakkikansan jutut katoamassa hovioikeuksista. 2011. Yleisradio. Saatavissa:http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2011/09/tavallisen_kansan_karvalakkijutut_katoamassa_hovioikeuksista_2899400.html [viitattu 28.9.2011].

Tervetuloa Kouvolan hovioikeuteen - Opas työntekijöille. 2010.

Toimikunta uudistaisi hovi- ja hallinto-oikeusverkostoa tasa-arvoisten oikeuspalvelujen turvaamiseksi. 2011. Oikeusministeriö. Saatavissa:<http://www.om.fi/Etusivu/Ajankohtaista/Uutiset/1290610580145> [viitattu 20.5.2011].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomioistuimet. 2011. Oikeuslaitos. Saatavissa:<http://www.oikeus.fi/4315.htm> [viitattu 20.5.2011].

Valitusosoitus. Käräjäoikeuksien yleinen muutoksenhakuohje. 2011.

Vasama, T. 2011. Haastattelu 5.7.2011. Kouvola: Kouvolan hovioikeus.

Vilkkä H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hei,

Suuri kiitos sinulle, joka olet lupautunut vastaamaan kyselyyni ja täten auttamaan minua tutkimuksessani sekä opinnäytetyöni tekemisessä.

Tradenomiopintoni Kymenlaakson Ammattikorkeakoulussa julkishallinnon ja juridiikan suuntautumisohjelmassa ovat nyt siinä vaiheessa, että opinnäytetyön tekeminen on ajankohtaista. Teen opinnäytetyöni jatkokäsittelyluvasta hovioikeuksissa ja tarkemmin tutkin **jatkokäsittelylupaprosessiin liittyviä käytäntöjä eri hovioikeuksissa**. Tutkimus tulee sisältämään sekä kirjaamon, valmistelevan jäsenen, osastokanslian että HOL -esittelijän näkökulman, joten tässä kohtaa tarvitsenkin sinun apuasi.

Kyselyyn vastaaminen on helppoa. Kysely koostuu pääosin avoimista kysymyksistä, joihin tulee vastata omin sanoin ja mahdollisimman laajasti (*vastaustilaa ei ole rajoitettu* ☺). Monivalintakysymyksissä klikkaa oikean vaihtoehdon edessä olevaa ruutua. Osa kysymyksistä on tarkoitettu vain tietyn henkilöstöryhmän edustajille ja ne on erikseen merkitty. Kysely sisältää myös kysymyksiä jatkokäsittelylupatilastoista. Näihin toivon vastauksia mahdollisuuksien mukaan.

Kysely löytyy tämän sähköpostiviestin liitteenä täytettävänä OpenOffice -versiona. Palautathan kyselyn sähköpostin liitetiedostona allekirjoittaneelle viimeistään **perjantaina 1.7.2011**.

Jos ilmenee kysyttävää, olen tavoitettavissa sähköpostitse ella.kuljukka@oikeus.fi, ella.kuljukka@student.kyamk.fi (5.7. jälkeen) tai puhelimitse alanumerosta 40835.

Mukavaa kesää toivottaen ja kiittäen,

Ella Kuljukka

Kysely

Taustatietoa

1. Missä hovioikeudessa työskentelet?

- Helsingin hovioikeus
- Itä-Suomen hovioikeus
- Kouvolan hovioikeus
- Rovaniemen hovioikeus
- Turun hovioikeus
- Vaasan hovioikeus

2. Missä tehtävissä työskentelet kyseisessä hovioikeudessa?

- Kirjaaja
- Apulaiskirjaaja
- Notaari
- Osastosihteeri
- Toimistosihteeri
- Hovioikeudenlaamanni
- Hovioikeudenneuvos
- Asessori
- Viskaali

Jatkokäsittelylupa käytännössä

3. Millä tavalla itse osallistut jatkokäsittelylupaprosessiin? Millaisia työtehtäviä sinulla on jatkokäsittelylupaan liittyen?

4. Tarkistaako kirjaamo, onko kyseessä jatkokäsittelylupa-asia? (*Kirjaamon henkilökunta vastaa*)

- Kyllä
- Ei

5. Vaikuttaako jatkokäsittelyluvan tarve jutun jakamiseen? (*Kirjaamon tai osastokanslian henkilökunta vastaa*)

6. Miten osastokanslia ilmoittaa jatkokäsittelyluvan hakijalle jatkokäsittelyluvan myöntämisestä? (*Osastokanslian henkilökunta vastaa*)

7. Miten osastokanslia ilmoittaa muille asianosaisille jatkokäsittelyluvan myöntämisestä? (*Osastokanslian henkilökunta vastaa*)

8. Kuinka kauan keskimäärin kuluu aikaa siihen, kun jatkokäsittelylupa joko myönnetään tai evätään?

Jatkokäsittelylupatilastoja (*Kirjaamon tai osastokanslian henkilökunta vastaa*)

9. Kuinka monta jatkokäsittelylupa-asiaa on yhteensä tullut tämän vuoden aikana (tammi -toukokuu)?

10. Kuinka monessa jatkokäsittelylupa-asiassa lupa on myönnetty (tammi -toukokuu)?

11. Kuinka monessa asiassa jatkokäsittelylupaa ei ole myönnetty (tammi -toukokuu)?

Jatkokäsittelyluvan arviointia

12. Millaisia vaikutuksia jatkokäsittelylupamenettelyllä on ollut työhösi?

13. Onko jatkokäsittelylupamenettely ollut mielestäsi puolen vuoden kokemuksella onnistunut?

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

14. Jos vastasit ei, miksi?

15. Mikä jatkokäsittelylupamenettelyssä on onnistunutta?

16. Mikä jatkokäsittelylupamenettelyssä on ongelmallista?

Kiitos vastauksistasi ja aurinkoista kesää! ☺

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustatietoa

- Koulutustausta
- Työhistoria
- Nykyiset tehtävät
- Ensikosketus jkl
- Ajatukset/vaikutelmat
- Edellytykset
- Osallistuminen

Jatkokäsittelylupa käytännössä

- Työtehtävät HO liittyen jkl
- Jkl-menettely / seulontamenettely
- Koulutus (toteutuminen/tarve)

Jatkokäsittelyluvan arviointia

- Vahvuudet
- Heikkoudet
- Ongelmallista
- Tarkoituksenmukaisuus
- Mahdollisuudet
- Uhat (vrt. seulonta)